МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Папіш В.А.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Навчально-методичний посібник для проведення практичних занять і тестового контролю

для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 «Середня освіта» предметної спеціальності 014.01 «Українська мова і література»

Ужгород – 2023

УДК 811. 161.2-112(075.8)
П 17

Рекомендовано до друку вченою радою філологічного факультету Ужгородського національного університету, протокол № 8 від 15 червня 2023 року

Укладач:
Папіш В.А., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Рецензенти:
Вегеш А.І., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Філак І.Я., кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Історія української літературної мови: навчально-методичний посібник для проведення практичних занять і тестового контролю для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 «Середня освіта» предметної спеціальності 014.01 «Українська мова і література» /Уклад. Папіш В.А. Ужгород, 2023.

ЗМІСТ

Вступ 4
Програма навчальної дисципліни 5
Тема 1. Вступ 8
Тема 2. Літературно-писемна мова Київської Русі (X–XIII ст.) 8
Тема 3. Староукраїнська літературна мова XIV-XVI ст. 9
Тема 4. Розквіт староукраїнської літературної мови (XVII - перша половина XVIII ст.) 9
Тема 5. Освіта в Україні в кінці XVI – на поч. XVIII ст. 10
Тема 6. Причини занепаду староукраїнської літературної мови XVIII ст. 10
Тема 7. Нова українська літературна мова. Роль І.П. Котляревського в історії української літературної мови. Історія розвитку нової української літературної мови в першій половині XIX ст. 11
Тема 8. Феномен Т. Шевченка як основоположника нової української літературної мови 12
Тема 9. Українська літературна мова другої половини XIX – початку XX ст. 12
Тема 10. Українська літературна мова середини і другої половини XIX ст. 12
Тема 11. Розвиток української літературної мови в кінці XIX – на початку XX ст. (до 1917 р.). 13
Тема 12. Українська літературна мова XX століття 14
Тестові завдання 15
Індивідуальне науково-дослідне завдання 46
Література до курсу 53
Перелік питань до іспиту з курсу «Історія української літературної мови» 56

ВСТУП

Курс «Історія української літературної мови» присвячений вивченню основних процесів розвитку, удосконалення і збагачення української мови, вироблення її структурно-функціональних стилів, становлення фонетичних, граматичних, лексичних і правописних норм. Він передбачає не лише фахове удосконалення, але й розширення світогляду майбутнього вчителя української мови.

Основні завдання:

- виділити етапи формування української літературної мови та охарактеризувати основні тенденції в межах кожного часового зрізу;
- виявити домінантні джерела творення літературної мови кожного періоду;
- окреслити шляхи вироблення лексичного і стильового фондів мови, закріплення граматичних, стилістичних і правописних норм;
- ознайомити студентів з основними писемними пам'ятками української мови;
- визначити місце видатних письменників, учених, церковних, політичних і культурних діячів у літературному мовотворенні.

Пропонований посібник містить програму курсу, низку навчально-методичних матеріалів різного характеру, призначених допомогти студентам філологічного факультету університету ефективніше засвоїти програмовий матеріал. Для закріплення вивченого додаються тестові завдання, підбір яких здійснювався укладачем протягом багатьох років під час викладацької роботи у вищому навчальному закладі. При укладанні програми курсу й питань до практичних занять використано навчально-методичні посібники Валентини Статєєвої «Історія української літературної мови», частина 1 (Ужгород, 2001 р.) та Лариси Голоюх «Історія української літературної мови» (Луцьк, 2021).

ПРОГРАМА КУРСУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ»

Модуль 1. ***Староукраїнський та середньоукраїнський періоди в історії становлення української літературної мови.***

«**Історія української літературної мови» як навчальна дисципліна.** Предмет, завдання і значення курсу, зв'язок з іншими науковими дисциплінами. Розмежування понять «літературна мова», «мова художньої літератури», «народнорозмовна мова», «книжна мова». Походження української мови (різні погляди мовознавців на цю проблему). Джерела та найголовніша література з історії української літературної мови. Періодизація історії української літературної мови.

Староукраїнська літературна мова IX – початку XIV століття

Загальна характеристика мовної ситуації Київської Русі. Руська (українська) літературно-писемна мова та старослов'янська, їх співіснування і взаємодія у писемних текстах. Фонетико-орфографічні та морфологічні ознаки української мови у руських списках старослов'янських текстів. Основні тенденції розвитку руської літературно-писемної мови і шляхи формування її лексичного складу у процесі взаємодії з іншими мовами (старослов'янською, грецькою тощо).Літературно-писемна мова в період роздроблення Київської Русі. Мовні особливості «Галицько-Волинського літопису».

Середньоукраїнська літературна мова (середина XIV – XVIII століття). Литовсько-польська доба (1350-1650 рр.)

Загальна характеристика середньоукраїнської літературно-писемної мови. Статус руської мови у Великому Литовському князівстві та в Речі Посполитій і його закріплення в офіційних документах. Традиції і розвиток ділового письменства на слов'янських землях та в Україні. Другий південнослов'янський вплив та його ознаки у правописній системі. Взаємодія української літературно-писемної мови із церковнослов'янською, польською, грецькою, латинською, німецькою, італійською у пам'ятках різних стилів. Розвиток мовознавчої думки у XVI - першої половини XVII ст. на українських землях. Розвиток української літературної мови у другій половині XVII - XVIII ст..

Українська літературна мова початкового періоду формування її на народнорозмовній основі. Козацька доба (1648-1780)

Історичні умови формування української літературної мови на народнорозмовній основі, основні тенденції її розвитку. Бурхливий роз-

виток українського фольклору і його вплив на тогочасну українську мову. Розвиток церковно-ораторської прози ІІ половини XVII століття. Мовні особливості державно-дипломатичних документів, літописної та художньої літератури (кінець XVII – початок XVIII століття). Г.С. Сковорода в історії української літературної мови. Графічна реформа Петра І (1708 р.). Причини занепаду старої української літературної мови.

Модуль 2. ***Нова українська літературна мова кінця XVIII – початку XIX століття до 40-х років.***

Мовні особливості творів І.П. Котляревського, його значення в історії української літературної мови. Розвиток української літературної мови за час від І.П. Котляревського до Т.Г. Шевченка. Мовні особливості творів П. Гулака-Артемовського, Є. Гребінки, Г. Квітки-Основ'яненка, поетів- романтиків. Полеміка навколо питання про українську літературу на народній мовній основі. Перші спроби української публіцистики та перші переклади українською мовою. Перша граматика української мови О. Пав- ловського (1818 р.). Граматики та лексикографія цього періоду. Розвиток літературної мови в Галичині у І половині XIX століття. Мовні особливості «Русалки Дністрової».

Феномен Шевченка як основоположника української літературної мови. Мова творів Т.Г. Шевченка

Мовностилістичні особливості творів Т.Г. Шевченка. Лексика та фразеологія, вжита у поезії Т.Г. Шевченка. Морфологічні, синтаксичні та фонетичні особливості творів поета.

Нова українська літературна мова кінця XIX – початку XX століття

Загальна характеристика розвитку української літературної мови ІІ пол. XIX – початку XX ст. Розвиток основних стилів української літературної мови у цей період. Роль українських письменників у розвитку української літературної мови за створення єдиної літературної мови Східної і Західної України. Відображення стилістичної різноманітності літературної мови і особливостей мови різних соціальних верств у художній літературі середини XIX – початку XX ст. (М. Вовчок, Л. Глібов, І. Нечуй - Левицький, М. Старицький, П. Мирний, П. Куліш, І. Франко, І. Тобілевич, Л. Українка, М. Коцюбинський, В. Стефаник, О. Кобилянська). Значення П. Куліша в історії української літературної мови. Граматики на східноукраїнській та західноукраїнській мовній основі ІІ пол. XIX – поч. XX ст. Правописні системи цього періоду. Лексикографія ІІ пол. XIX – початку XX ст. Значення Б. Грінченка в історії української літературної мови.

Модуль 3. Українська літературна мова кінця XX століття (40-90-і рр. – довоєнний, воєнний та післявоєнний періоди).

Українська літературна мова кінця XX століття (20-40-і рр. – довоєнний період)

Загальна характеристика розвитку української літературної мови середини й кінця XX ст. Мовні особливості творів письменників 20-40-х рр. XX ст. (К. Поліщук, І. Кулик, О. Олесь, П. Тичина, М. Рильський, М. Зеров, П. Филипович, М. Хвильовий, М. Куліш, Т. Осьмачка, М. Бажан, В. Сосюра, О. Довженко, В. Підмогильний, Ю. Яновський).

Мовні особливості творів письменників 40-90-х рр. XX ст. (А.Малишко, Богдан-Ігор Антонич, Ю. Клен, І. Багряний, У. Самчук, О.Гончар, О. Довженко, М. Стельмах, Г. Тютюнник, Б.Антоненко-Давидович, О. Копиленко, Л. Первомайський, О. Вишня, Є. Маланюк, В. Симоненко, Л. Костенко, І. Драч, М.Вінграновський, В.Стус, Д.Павличко, Є.Гуцало, Ю.Мушкетик, В.Шевчук).

Державність української мови. Закон про мови в УРСР (1989р.). Закон "Про забезпечення функціонування української мови як державної" (2019). Розширення сфер функціонування української мови на всіх рівнях державного і суспільного життя.

МОДУЛЬ 1

Тема 1. Вступ

1. Предмет, завдання і значення курсу «Історія української літературної мови».
2. Наукові засади курсу. Зв'язок курсу з іншими науковими дисциплінами.
3. Джерела вивчення історії української літературної мови.
4. Поняття української літературної мови та її норми в історичному плані.
5. Назви на позначення України, українців, української мови в історичному аспекті.
6. Періодизація історії української літературної мови.

Тема 2. Літературно-писемна мова Київської Русі (X–XIII ст.)

1. Походження письма у слов'ян та східних слов'ян.
2. Походження української живорозмовної мови:
   а) сучасні підходи до цієї проблеми (В. Німчук, Г. Півторак, Ю. Карпенко, О. Царук, Ю. Шевельов та ін.);
   б) проблема спільносхіднослов'янської (праруської) етно-мовної єдності.
   в) гіпотеза Погодіна-Соболевського;
3. Церковнослов'янська мова в Київській Русі: час, причини появи, мовна база, основні риси, сфери вживання.
4. Мовна ситуація в Київській Русі (основні наукові гіпотези).
5. Мова пам'яток Київської Русі:а) перекладна література («Остромирове євангеліє» 1056 – 1057 рр., збірники Святослава 1073 і 1076 рр., «Хроніка Георгія Амартола»);
   б) оригінальна література:
      1) ораторсько-проповідницька література («Слово о законь и благодати» митрополита Іларіона (бл. 1050 р.);
      2) агіографічна література («Сказання про Бориса і Гліба», «Житіє» Феодосія Печерського; «Повчання» Володимира Мо- номаха;
      3) паломницька література («Житіє і ходіння...» ігумена Данила);
      4) історіографічна література - літописи: «Повість временних літ», Київський літопис, Галицько-Волинський літопис;
      5) художня література - «Слово о полку Ігоревім»;
      6) юридично-ділова література («Руська правда», дарчі грамоти, берестяні грамоти);

7) напис на Тмутороканському камені 1068 р.
7. Риси живої української мови в пам'ятках Київської Русі.
8. Поширення грамотності в Київській Русі.

Тема 3. Староукраїнська літературна мова XIV–XVI ст.

1. Суспільно-історичні умови в Україні в XIV – першій половині XVI ст. Державний розподіл українських земель.
2. Державний статус руської мови в Литовському князівстві.
3. Діалектна база руської мови.
4. Стильові різновиди руської мови в Литовському князівстві:
   а)офіційно-діловий стиль – урядові розпорядження, декрети, актова мова - статути, «гродські книги», метрики, судебники, грамоти та ін.;
   б) переклади літописів;
   в) конфесіональні твори;
   г)розмовно-побутовий стиль.
5. Мова українських грамот. Назвати дослідників українських грамот і їх найважливіші праці.
6. Руська мова в литовську добу.
7. Другий південнослов'янський вплив.
8. Слов'яноруська мова в литовську добу.
9. Поява «простої» мови в Україні (причини зародження, діалектна основа, сфери функціонування, пам'ятки).
10. Мова «Пересопницького євангелія».

Тема 4. Розквіт староукраїнської літературної мови (XVII – перша половина XVIII ст.)

1. Суспільно-історичні умови в Україні в другій половині XVI - першій половині XVIII ст. та їх вплив на розвиток української літературної мови.
2. Статус руської мови в польську добу. Церковнослов'янська мова в Україні в староукраїнський період.
3. Мовне бароко в староукраїнській літературі XVII ст.
4. Стильові різновиди староукраїнської літературної мови XVI початку XVIII ст.:
   а) причини появи полемічної літератури в Україні. Мова полемічних творів;

б) конфесіональний стиль;
в) офіційно-діловий стиль;
г) мова художньої літератури (поезії, драматургії);
ґ) публіцистично-діловий стиль («Розмова»);
д) науковий стиль;
е) мова козацьких літописів початку XVIII ст.

5. Поява і поширення книгодрукування в Україні. Значення книгодрукування.
6. Перші граматики в Україні.
7. Староукраїнська лексикографія.
8. Вплив української мови на російську в другій половині XVII – на початку XVIII ст.
9. Графічно-алфавітна реформа Петра I та її значення.

Тема 5. Освіта в Україні в кінці XVI – на поч. XVIII ст.

1. Освіта в Україні до появи братських шкіл (до 70-х років XVI ст.).
2. Виникнення братств на Україні. Причини поширення руської освіти в кінці XVI ст.
3. Братські школи на Україні:
   а) історія виникнення;
   б) завдання шкіл;
   в) перші братські школи в Україні;
   г) характеристика Острозької, Львівської братських шкіл та ін.;
   ґ) мовне питання в братських школах.
4. Історія заснування Києво-Могилянської колегії, її характеристика.
5. Мовне питання в Києво-Могилянській академії. Староукраїнська літературна мова в академії.
6. Значення шкіл XVI-XVIII ст. в Україні для розвитку освіти, культури, української літературної мови.
7. Міжнародне значення Києво-Могилянської академії.

Тема 6. Причини занепаду староукраїнської літературної мови XVIII ст.

1. Загострення несприятливих суспільно-політичних умов для функціонування української мови у XVIII ст. на Лівобережній та Правобережній Україні.
2. Мовні тенденції у XVIII ст.

3. Теорія «трьох стилів». Мовна концепція Києво-Могилянської академії - попередник теорії «трьох стилів» М. Ломоносова.
6. Мова творів І. Некрашевича.
5. Мова творів Г. Сковороди.
6. Мова мандрівних дяків.
7. Мова драматургії XVIII ст.
8. Науковий стиль в Україні XVIII ст.
9. Офіційно-діловий стиль XVIII ст.
10. Мова приватного листування XVIII ст.
11. Літературна мова на Закарпатті XVII-XVIII ст. Граматика Арсенія Коцака.

МОДУЛЬ 2

Тема 7. Нова українська літературна мова. Роль І.П. Котляревського в історії української літературної мови. Історія розвитку нової української літературної мови в першій половині XIX ст.

1. Причини занепаду старої української літературної мови і формування нової української літературної мови.
2. Роль І.П. Котляревського в історії української літературної мови.
3. Діалектна основа нової української літературної мови.
4. Варіанти нової української літературної мови (східноукраїнський і західноукраїнський).
5. Ранні спроби поважного стилю в українській літературній мові першої половини XIX ст.
6. Роль Г. Квітки-Основ'яненка у розвитку української літературної мови.
7. Мовна діяльність українських романтиків 30-40 років.
8. Перші спроби в творенні українського правопису в першій половині XIX ст.
9. Полеміка про українську мову в першій половині XIX ст.
10. Граматики української мови першої половини XIX ст.
11. Значення граматики української мови О. Павловського для розвитку української літературної мови та українського мовознавства.
12. Словники української мови першої половини XIX ст.
13. Значення «Русалки Дністрової» в історії української літературної мови. І. Франко про мову й правопис «Русалки Дністрової».

Тема 8. Феномен Т. Шевченка як основоположника нової української літературної мови

1. Мовний фон в Україні до Т.Шевченка. Пантелеймон Куліш про мову Тараса Шевченка.
2. Чому Т. Шевченко – основоположник нової української літературної мови?
3. Особливості мови Т.Шевченка на різних рівнях – у лексиці, фразеології, фонетиці, морфології, синтаксисі, правописі, стилістиці.
4. Тарас Шевченко про рідну мову.
5. Буквар Т.Шевченка.
6. Роль Т.Шевченка у становленні публіцистичного стилю.
7. Словники мови Т.Шевченка.
8. Українські культурні діячі, вчені про роль Т.Шевченка в історії української літературної мови.

Тема 9. Українська літературна мова другої половини XIX – початку XX ст.

1. Національно-мовне відродження в Україні в кінці 50-х – на початку 60-их років XIX ст.
2. Царські заборони українського слова.
3. Умови функціонування української мови в Габсбурзькій монархії.
4. Форми протесту української інтелігенції проти національно-мовної політики царизму.
5. Українські письменники за різносферне використання української мови в другій половині XIX – на початку XX ст.
6. Діячі російської культури, науки проти утисків української мови царизмом. Виступ Російської Академії наук на захист української мови (1905 р.).
7. Українське питання в програмах партій Росії та Австрстро-Угорщини, у діяльності парламентів обох країн на початку XX ст.

Тема 10. Українська літературна мова середини і другої половини XIX ст.

1. Місце Пантелеймона Куліша в історії української літературної мови.
2. Роль М.Драгоманова в історії української літературної мови.
3. Джерела для творення української літературної мови в другій половині XIX ст.:

а) народна мова як джерело;
б) неологізми («ковані слова»);
в) іншомовні запозичення.

4. Роль перекладів у розвитку і збагаченні української літературної мови в XIX - на поч. XX ст.
5. Розвиток літературної мови в Галичині в другій половині XIX - на початку XX ст.

Тема 11. Розвиток української літературної мови у кінці XIX – на початку XX ст. (до 1917 р.)

1. Загальна характеристика української літературної мови на межі століть.
2. Перша всеукраїнська мовна дискусія 1891-1892 років та її значення в історії української літературної мови.
3. Мовна діяльність Бориса Грінченка.
4. Проблема української мови в революції 1905 року. Стан і статус української мови після революції 1905 р.:
   а) боротьба за скасування обмежень українського друкованого слова;
   б) поява першої української преси на Наддніпрянщині;
   в) справа української школи на Наддніпрянщині і Кубані;
   г) українська мова в театрі;
   ґ) українська мова в церкві;
   д) українська літературна мова в побуті міста й інтелігенції.
5. Проблеми українського мовотворення між двома революціями:
   а) мовні дискусії після революції 1905 р.;
   б) проблема газетно-публіцистичної мови;
   в) проблема наукової та науково-технічної термінології.
6. Мова художньої літератури кінця XIX - початку XX ст.:
   а)нові мовостильові тенденції в українській літературі початку XX ст.;
   б) мова І.Франка;
   в) мова Лесі Українки;
   г) мова Василя Стефаника;
   ґ) мова Ольги Кобилянської;
   д) мова Михайла Коцюбинського
   е) мова Володимира Винниченка;
7. Граматичне опрацювання української мови в другій половині - на початку XX ст.
8. Словники української мови другої половини XIX - початку ст.

9. Проблеми української графіки й правопису в XIX - на початку XX ст.
10. Мовна ситуація на Закарпатті в другій половині XIX - на початку XX ст. (до 1919 р.).

МОДУЛЬ 3

Тема 12. Українська літературна мова XX століття

1. Зміни в українській мові у період УНР (1917 – 1920 рр.).
2. Українізація в 20-х - на початку 30-их років XX ст. (загальна характеристика).
3. Основні тенденції в творенні української літературної мови 20–30-их років в Радянській Україні:
   а) праця О.Курило «Уваги до сучасної української літературної мови» (1920 р.; третє вид. – 1925 р.) та її вплив на українське мовотворення 20-их років;
   б) термінологічна робота;
   в) український правопис 1928 року та «Правописний словник» Гр. Голоскевича;
   г) «Норми української літературної мови» Олекси Синявського (1931 р.);
4. Зміни в лексиці і фразеології української літературної мови в XX ст.
5. Граматичне опрацювання української літературної мови в XX ст.
6. «Словник української мови» в 11-ти та у 20 томах, їх значення в українській літературній мові.
7. Перекладні словники в Україні в XX ст.
8. Проблеми української літературної мови у 20–30-і роки в Галичині.
9. Мовна ситуація у 20–30-і роки на Закарпатті.
10. Значення возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною для розвитку й нормалізації української літературної мови.
11. Наслідки культівського та застійного періодів для долі української мови.
12. Закони про мови в Україні (причини появи, історія підготовки, зміст). Статус української мови в новій Конституції України.
13. Проблеми української мови сьогодні. Шляхи розв’язання цих проблем.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. ***Предметом вивчення курсу «Історія української літературної мови» є*** (вкажіть найповнішу правильну відповідь):

А. Історія розвитку всіх функціональних стилів.

Б. Історія літературної (літературних) мови (мов) в Україні від її (їх) зародження до сучасного періоду.

В. Зовнішня історія української літературної мови.

Г. Внутрішня історія української літературної мови.

Д. Історія власне української літературної мови в контексті інших літературних мов в історії України; історія мовного узусу; історія мовної норми; історія українського мовознавства; історія окремих функціональних стилів.

2. ***Які назви на позначення української мови існували в минулому (вкажіть найповнішу правильну відповідь):***

А. давньоруська мова, руска мова, козацька мова, українська мова, закарпатська мова.

Б. Рускій язик, руска мова, малоруська мова, западнорусское наречие, галицька мова, русинська мова, слов'яноруська мова.

В. Руська мова, руський язик, руска мова, rutenica, скіфська мова, рутенська мова, козацька мова, руснацька мова, русинська мова, московское наречие, фольклорна мова, українська мова.

Г. Руська мова, козацька мова, рутенська мова, «проста мова», старослов'янська мова, церковнослов'янська мова.

Д. Скіфська мова, рускій язик, руський язик, руська мова, руска мова, rutenica, рутенська мова, руснацька мова, русинська мова, малорусское наречие, малоруська мова, козацька мова, южнорусское наречие, южнорусскій язык, українська мова?

3. ***Кому належить наведена нижче періодизація в історії української літературної мови:***

- *Староукраїнська доба: київсько-чернігівська й галицько-волинська (900/1000—1350 рр.);*
- *середньоукраїнська доба (з середини XIV по XVIII ст.): а) литовська доба (з сер. XIV до сер. XVI ст. (до 1569 р.); б) польська доба (з 1340 р. — в Галичині; з 1569 р. — (на інших територіях) до середини XVII ст.); в) козацька доба (1648—1764/1775/1780);*
- *новоукраїнська доба (1780—1800 — XX ст.).*

А. О.Горбачу;
Б. Ю.Шевельову;
В. В.Русанівському;
Г. В.Німчуку;
Д. О.Шахматову.

4. ***Кому належить наведена нижче періодизація в історії української літературної мови:***

- *Давньокиївська літературна мова (X — до середини XIII ст.);*
- *літературна мова післямонгольської доби (др. пол. XIII — XVI ст.);*
- *розквіт староукраїнської літературної мови (XVII — перша чверть XVIII ст.);*
- *занепад староукраїнської літературної мови (середина і друга половина XVIII ст.);*
- *нова українська літературна мова (кінець XVIII ст. — перша половина XIX ст.);*
- *Т. Шевченко — реформатор української літературної мови;*
- *розширення функціональних меж української мови (друга половина XIX ст. (з 60-х до 90-х років XIX ст.);*
- *на зламі віків (90-і роки XIX — початок XX ст. (до 1917 р.);*
- *час української державності і бездержав'я (з 1917 р. і далі).*

А. О.Горбачу;
Б. Ю.Шевельову;
В. В.Русанівському;
Г. В.Німчуку.

5. ***Українська (руська) мова мала державний статус у такі періоди (вкажіть найповнішу правильну відповідь***):

А. Литовське князівство, Козацька держава, Українська Народна Республіка (УНР), Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР), Карпатська Україна, УРСР (з 1989 р.), Україна.

Б. Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР), Карпатська Україна, СРСР, Україна.

В. Козацька держава, Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР), Україна.

Г. Київська Русь, Українська Народна Республіка (УНР), Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР), Україна.

Д. Литовське князівство, Козацька держава, Українська Народна Республіка (УНР), Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР), Україна.

6. ***Яке з тверджень не характеризує Тараса Шевченка як основоположника нової української літературної мови***:

А. Як член Кирило-Мефодіївського братства підходив до творення української літературної мови свідомо — для забезпечення рівних прав українського народу.

Б. Був носієм центральної говірки — південнокиївської, зберіг народний спосіб думання, мислення (синтаксис) від помітнішого чужого впливу (передусім російської мови) у зв'язку з тим, що не навчався в російській школі.

В. Його мова характеризувалася простотою, ясністю і зрозумілістю;

Г. Збагатив українську літературну мову через переклади світової класики, зокрема й переклад Біблії.

Д. Став основоположником нової української літературної мови в художньому стилі, зокрема творцем поетичної мови, був серед зачинателів публіцистичного й наукового стилів?

7. ***Хто з дослідників так оцінив роль І. Котляревського в історії української літературної мови:*** *«Багато елементів мови Котляревського не витримало випробування часом, застаріло, стало далеким і чужим. В основі нашої літературної мови лежить, не старіючись і не меркнучи, хоч, звичайно, збагачуючись і де в чому переосмислюючись, мова «Кобзаря». Але без Котляревського з його «Енеїдою» і «Наталкою Полтавкою» не могло б бути і «Кобзаря»*….

А. М. Драгоманов.

Б. І. Франко.

В. В. Чапленко.

Г. В. Русанівський.

Д. Ю. Шевельов.

8. ***Основні причини Валуєвського циркуляра 1863*** **р.** (вкажіть найповнішу правильну відповідь):

А. Польське повстання, яке могло вплинути на бажання українців відокремитися від Російської імперії.

Б. Поява в Україні в кінці 50 — на початку 60-х років XIX ст. народних шкіл;

В. Зародження української публіцистики (журнал «Основа», газета «Черниговский листок»), український переклад Біблії.

Г. Національно-культурне піднесення в Україні в кінці 50 — на початку 60-х років XIX ст., вихід української мови поза рамки художньої літератури, в інші сфери — освіту, публіцистику, науку, церкву, законодавство, переклади.

Д. Розвиток наукового стилю української мови.

9. ***Увезення зза кордону в Росію всяких видань українською мовою; друкування українською мовою всякої оригінальної літератури, крім художніх творів та історичних пам'яток; сценічні вистави; тексти до нот, публічні виступи українською мовою, – усе це було заборонено:***

А. Емським указом 1876 р.
Б. Валуєвським циркуляром 1863 року;
В. Додатком до Емського указу;
Г. Наказом Миколи II 1912.

10. ***Закон про мови в Україні, затверджений 1989 року, був спричинений рядом факторів, найважливішими з яких є*** *(вкажіть правильну відповідь):*

А. Прагматизм значної частини населення в Україні, що виявлявся в переході на російську мову; усвідомлення громадянами України спільної історичної долі українців, росіян, білорусів.

Б. Знання історії України, зокрема й історії української літературної мови.

В. Перевага в складі населення України в кількісному плані не українців, а представників інших національностей.

Г. Падіння престижу української мови на території України; поступове звуження сфер функціонування української мови; зниження культури української літературної мови, поширення суржика; незадовільний стан з вивченням та викладанням української мови в освітніх закладах.

Д. Підвищення культури українського літературного мовлення, поширення суржика; задовільний стан вивчення української мови в освітніх закладах.

11. ***У сучасній українській науці найбільш аргументовані такі думки про зародження кириличного книгодрукування в Україні:***

А. Першодрукарем в Україні став росіянин Іван Федоров, що відкрив 1574 р. першу друкарню у Львові, а 1877 р. – в Острозі;

Б. Перша в Україні кирилична друкарня існувала при Грушівському монастирі на Закарпатті ще в XV ст.

В. Першодрукарем в Україні став німець Швайпольт Фіоль;

Г. Дофедорівського книгодрукування в Україні не існувало; друкарство в Росії передувало друкарству в Україні.

Д. Друкарство в Україні існувало в дофедорівський період; зачинатель друкарства — львів'янин Степан Дропан (1460 р.); до І. Федорова друкарні існували не тільки у Львові, а й в інших містах України — Почаєві, Києві;

друкарство в Україну прийшло не зі Сходу (з Росії), а з Заходу (з Німеччини); у 1491 р. у Кракові на кошти української громади засновано кириличну друкарню німцем Швайпольтом Фіолем.

12. ***Яке з тверджень не належить до характеристики Києво-Могилянської академії?***

А. Це другий після Острозької колегії вищий навчальний заклад в Україні; заснований у Києві 1631—1632 рр. як світський вищий навчальний заклад на кошти Гальшки Гулевичівни.

Б. Викладання велося кількома мовами — російською (вона переважала у викладанні з початку заснування академії), латинською, грецькою, польською, церковнослов'янською і книжною українською.

В. Тут вивчалися ряд мов — латинська, грецька, церковнослов'янська, руська (козацька), польська, староєврейська, пізніше німецька, французька, з початку XVIII ст. — російська; Г. Тут створено перший підручник історії України — «Синопсис» Інокентія Гізеля, написано й поставлено найкращі шкільні драми й інтермедії того часу, складено збірники яскравих церковних проповідей;

Д. Мовна концепція Києво-Могилянської академії стала попередником теорії трьох стилів М. Ломоносова.

13. ***Мовній діяльності якого письменника відповідає ця характеристика***: «*Він зазнав критики від дослідників, зокрема І. Франка, за надмірне й не завжди доречне вживання архаїзмів. Основні його заслуги в історії української літературної мови: а) у художній мові, яку збагатив через уведення багатьох нових жанрів — думи, літературної казки, історичної прози, історичної поеми, б) ініціював перший повний переклад Біблії українською мовою; г) в інтенсивних спробах наукової української мови*»?

А. Т. Шевченка.
Б. М. Костомарова.
В. В. Білозерського.
Г. П. Куліша.
Д. О. Конисського.

14. ***В Україні наслідки другого південнослов'янського впливу більшою мірою стосувалися***:

А. Графіки й орфографії.
Б. Літературної мови.

В. Стилістики.
Г.Фонетики.
Д. Синтаксису.

15. ***Якою мовою перекладене Пересопницьке євангеліє (1556 – 1561 рр)***?

А. Церковнослов'янською.
Б. Староукраїнською.
В.Грецькою.
Г. Латинською.
Д. Російською.

16. ***Хто автор церковнослов'янсько-староукраїнського словника, надрукованого 1596 р.:***

А. П.Беринда.
Б. Л.Зизаній.
В. М.Смотрицький.
Г. А.Сатановський-Корецький.
Д. І.Ужевич.

17. ***Яке з тверджень неправильне в характеристиці староукраїнської лексикографії:***

А. Староукраїнське словництво розпочинається від праці П. Беринди — перекладного церковнослов'янсько-українського словника, надрукованого 1627 р.

Б. У XIV—XV ст. лексикографічна праця існувала у формі глосаріїв.

В. XVI ст. — період становлення, коли з'явилися перші невеликі словники («Лексис...» анонімного автора (остання чверть XVI ст.), «Лексис» Лаврентія Зизанія 1596 р. — перекладний церковнослов'янсько-український словник.

Г. XVII ст. — період розквіту староукраїнської лексикографії («Лексикон словенороський» П.Беринди (1627); у реєстрі близько 7 тис. слів), «Синоніма словенороська», «Лексикон латинський» Є. Славинецького (1642 р., у реєстрі 27 тис. слів), «Лексикон греко-словено-латинський» Є. Славинецького (2 томи, рукописний), «Лексикон словено-латинський» Є. Славинецького та А. Корецького-Сатановського (1650 р., у реєстрі біля 7500 слів); семимовний словник XVII ст. — латинсько-новогрецько-турецько-татарсько-вірменсько-українсько-румунський (не пізніше 1667 р., у реєстрі 2,5 тис. слів).

18. ***Перша граматика української мови – це:***

А. Граматика І. Ужевича, яка існує в 2-х рукописах 1643 і 1645 років, рукописи зберігаються у Франції, надрукована 1970 р. в Києві.

Б. «Граматіка Словенска...» Л.Зизанія (1596, надрукована у Вільно).

В. Граматика М. Смотрицького (надр. у Єв'є 1619 р.).

Г. Граматика А. Коцака (др. пол. XVIII ст., відомі 5 рукописних варіантів граматики).

19. ***Яке з тверджень неправильне в оцінці значення альманаху «Русалка Дністрова», укладеного М. Шашкевичем, І. Вагилевичем, Я. Головацьким (Будин, 1836), в історії української літературної мови:***

А. Альманах започаткував період нової української літературної мови в Західній Україні,

Б. Це перша в Західній Україні книга, написана фонетичним правописом та надрукована не традиційною кирилицею, а гражданкою.

В. Це перша в Західній Україні книга релігійного і світського характеру, написана живорозмовною українською мовою, у якій уперше застосовано історико-етимологічний правопис і традиційну кирилицю.

Г. І. Франко назвав це видання явищем, наскрізь революційним у Галичині.

Д. Ця книга світського змісту, що містила вступ, народні пісні, думи, оригінальні твори авторів альманаху, переклади, перелік пам'яток української мови.

20. ***Нова українська літературна мова сформувалася:***

А. Наприкінці XIX ст.

Б. Наприкінці XVIII ст..

В. На початку XIX ст..

Г. У середині XVI ст..

Д. Наприкінці XVI ст..

21. ***«Язичіє» – це:***

А. Жива народна мова.

Б. Діалектна мова.

В. Штучно витворена книжна мова в Західній Україні.

Г. Старослов'янська мова.

Д. Російська мова.

22. **Про кого пише О. Синявський: «***він походить із центру української етнографічної території, із місцевости* **(***південна Київщина), хоч і безперечно мішаних новоукраїнських говорів, але найстарших і найменше підпалих чужомовним упливам»?*

А. І.Котляревського.
Б. Т.Шевченка.
В. Є.Гребінку.
Г. Г.Квітки-Основ'яненка.
Д. Марка Вовчка.

23. ***Значення мовних дискусій в Україні другої половини XIX — початку XX ст. полягає в тому, що вони відіграли важливу роль в (дати найповнішу правильну відповідь***):

А. Унормуванні, кодифікації, утвердженні статусу російської мови в Україні, конституційному забезпеченні прав української мови.

Б. Відстоюванні самостійності української мови, її повнофункційності; обґрунтуванні необхідності подолання варіантності, боротьбі проти латинізації українського письма; унормуванні, кодифікації української літературної мови, тобто в піднесенні культури української мови.

В. Боротьбі за скасування царських указів проти української мови; утвердженні статусу російської, польської, німецької мов в Україні.

Г. Конституційному забезпеченні прав української мови, боротьбі за скасування царських указів проти української мови.

Д.Відстоюванні повнофункційності української мови; подоланні варіантності української літературної мови; піднесенні культури української мови.

24. ***Орфографічна варіантність була притаманна***:

А. Правопису Котляревського**.**
Б. Правопису Павловського.
В. Правопису Бецького.
Г. Правопису Метлинського.
Д. Правопису «Русалки Дністрової».

25. ***Уперше в історії української І на місці О, Е, Ѣ почав вживати*** :

А. Лучкай.
Б. Котляревський.
В. Бецький.
Г. Метлинський.
Д. Павловський.

26. ***Вилучив із «гражданки» Ѣ , О, ѵ:***

А. Максимович.
Б. Павловський.
В. Бецький.
Г. Метлинський.
Д. Левицький.

27. ***Хто підтримав правопис О. Павловського (1818):***

А. Гулак-Артемовський і Квітка-Основ'яненко.
Б. Лучкай, Левицький.
В. Максимович, Метлинський, Цертелєв.
Г. Котляревський.
Д. Бецький.

28. ***У котрому правописі виклад фактів здійснено російською мовою, а приклади подано українською?***

А. Правописі І.Котляревського**.**
Б. Правописі О.Павловського.
В. Правописі І.Бецького.
Г. Правописі А.Метлинського.
Д. Правописі «Русалки Дністрової».

29. ***Хто з дослідників писав про те, що в 19-му – на початку 20 столітті в Україні існувало 47 правописних систем***?

А. В.Німчук.
Б. В.Русанівський.
В. Ю.Шевельов.
Г. І.Огієнко.
Д. М.Пещак.

30. ***Правопис О.Павловського в його «Грамматикъ малороссійскаго нарѣчія» (1818) марорусского наречия» (1918***) є :

А. Етимологічним.
Б. Фонетичним.
В. Фонетико-етимологічним.
Г. Історико-етимологічним.
Д. Поєднанням фонетичного й етимологічного правописів.

31. ***Надрядкові знаки («дашки») були в:***

А. Правописі І.Котляревського**.**
Б. Правописі О.Павловського.
В. Правописі І.Бецького.
Г. Правописі А.Метлинського.
Д. Правописі М.Максимовича.

32. ***Хто запропонував ввести польське «абецадло» в Галичин***і?

А. М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький.
Б. М. Лучкай.
В. Й. Лозинський.
Г. О. Павловський.
Д. А. Метлинський.

33. ***Про яку працю В.Сімовича у «Віснику політики, літератури й життя» (1918) було написано:*** *«Читаючи її, радієш душею, що ось-то, нарешті, маємо ми достойний образ нашої прегарної мови, – не якоїсь калічі й покручу, а запашного квіту Наддніпрянщини»?*

А. «Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці» (1918, 1921).
Б. «Латинка для нашої бібліографії» (1927).
В. «Хрестоматія і пам'ятки старої української мови) (193Б..
Г. «Українське що» (1928).
Д. «Проблема гармонії складів».

34. ***Хто засуджував переклад Святого Письма простою мовою?***

А. Г. Сковорода.
Б. І. Вишенський.
В. І. Гулак-Артемовський.
Г. І. Франко.
Д. Г. Квітка-Основ'яненко.

35. ***Мова якого письменника представлена в уривку***: «*Нехай ся не хвалит силный силою своею, богатый богатством своим, премудрый премудростию своею»?*

А. Г. Сковороди.
Б. І. Франка.
В. І. Вишенського.
Г. З. Копистенського.
Д. М. Смотрицького.

36. ***У мові якого письменника зустрічаються однотипні словотворчі утворення на зразок****: куроед, гускоед, птахоед, сытоед, маслоед; периноспал, подушкоспал, мяккоспал?*

А. Г. Сковороди.
Б. І. Вишенського.
В. Л.Зизанія.
Г. З. Копистенського.
Д. М. Смотрицького.

37. ***Полемістом був*** :

А. І. Вишенський.
Б. Г. Сковорода.
В. Л. Зизаній.
Г. М. Смотрицький.
Д. П. Беринда.

38. «***Знаряддям істинної святості» назвав церковнослов'янську мову:***

А. П.Беринда.
Б. Г.Сковорода.
В. Л.Зизаній.
Г. М.Смотрицький.
Д. І.Вишенський.

39. ***Мова якого письменника представлена в уривку?*** *«А егда сие исправите, чаю на милость божию, яко призрит на нас паки милосердним оком и благочестие наше въздвигнет, и всѣх, в нем благочестно живущих, спасет, и царства небеснаго наслѣдниками быти сподобит, еже всѣм получити, господи, дажд»*

А. Г. Сковороди.
Б. І. Франка.
В. З. Копистенського.
Г. І. Вишенського.
Д. М. Смотрицького.

40. ***Мову якого письменника характеризують наведені неологізми?*** *Дарохитрство, иисусоругатель, детиоигралский, златолюбец, сребролюбец, тонкодорогий, хлопати* «обзивати хлопом», *кожемякати* «обзивати кожум'якою», *сквернонаучалник, каменносѣянний, бѣдотворение, попапежити* «стати католиком».

А. Г.Сковороди.
Б. І.Франка.
В. З.Копистенського.
Г. І.Вишенського.
Д. М.Смотрицького.

41. ***Мова якого письменника представлена в уривку***: «*Присмотрися, госпоже, что пользуют их чернилом хитрости, а не духа святого словесы, воспитанные школные казнодѢи, которые з латинской ереси себѢ способ ухвативши, бают, проповѢдают и учат, а полѢровнаго и безстраснаго жития не хочют*».

А. Г.Сковороди.
Б. І.Франка.
В. З.Копистенського.
Г. М.Смотрицького.
Д. І.Вишенського.

42. ***Який словник чітко розмежовував дві вживані у той час мови: церковнослов'янську і староукраїнську?***

А. «Лексис СирѢчъ РеченїА, Въкрат(ъ)цѢ събран(ъ)ны. И из слове(н) скаго языка, на просты(й) Рускій ДіАле(к)тъ Истол(ъ)кованы» [1] Л.Зизанія (1596).

Б. «Лексисъ... просто» невідомого автора.

В. «Лексіконъ славенорωсскїй и именъ тлъкованїє» Памва Беринди (1627).

Г. «Синоніми словенороські» — рукописний словник XVII ст

43. ***«Граматика словенская» І. Ужевича (1643, 1645) була:***

А. Граматикою староукраїнської мови.
Б. Граматикою церковнослов'янської мови.
В. Граматикою старослов'янської мови.
Г. Граматикою латинської мови.
Д. Граматикою російської мови.

44. ***Про яку граматику В. Німчук писав:*** *«Українська мовна система в ній викладена вдало, хоч у автора виникали труднощі при витлумаченні деяких слов'яноукраїнських граматичних особливостей (наприклад, орудного й місцевого відмінків, дієприслівника) засобами латинської схеми й термінології»*?

А. «Грамматіка словенское правилное синтагма» М. Смотрицького (1619 р.)

Б. «Граматика словенскуя» І. Ужевича (1643, 1645).

В. «Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці»

В.Сімовича (1918, 1921).

Г. «Грамматіка словенска» Л.Зизанія (1596).

45. ***Про мову якого джерела йдеться:*** *«Мова наближається до церковнослов'янської, але не зливається з нею. У ній дуже багато природних українських слів на позначення осіб (господаръ, злодюга, ледащица, полоняникь, товарышъ, брехунъ, паливода), реалій (обухъ, пѢхвы, яр, круча, долина, гостинецъ, подарунок), багато назв зброї та іншого військового спорядження, а також військових звань: гетман, кошовий, клейноты, короговъ, бунчукъ, булава, полевые легкие, порох, мушкетъ, полонь, пушкар, намет, зъброя, пѢстолетъ, копьє, обухъ, панцыръ, шабля, карвани, телембасъ».*

А. Мова літопису Величка.

Б. Мова літопису Самовидця.

В. Мова літопису Г.Граб'янки.

Г. Мова літопису С.Косіва.

46. ***У мові якого автора широко використані запозичені слова, такі як:*** *фундаторъ, асъсистенція, фантазия, субстанция, реляція, інструментъ, кгазета, аффектъ, коррупция, респектъ, окъказия, клявзуля, аппеляція, претенция, персона, інстиgовати, спецификованный, конференция, ординансъ, симпатия, елекъция, декълярация, секретаръ, сукъцессъ, корреспонденція, progрессъ, президиумъ, аппартаментъ, викторія, зъкассовати, документъ, аппеліовати, дирекъція, консенс, субстанція, термѢнъ, фортуна, суплѢковати, протекъция, резолюци.*

А. Самовидця.

Б. С.Величка.

В. Г.Граб'янки.

Г. С.Косіва.

47. ***Мова якого автора представлена в уривку*** : *«Потомъ Козаки пословъ до короля посылають вопросити: єго ли повелѢнiемъ сія быша, їли ни ; но нѢстъ тако: зане же от помененной войны Остраниновой гетмани войска Запорожского, чрез трактать у Маслового ставу*

заключенный, іспразднишася,и комисарѢ полскіє вмѢсто гетмановъ козацкихнадКозакамиустановленибяху; Єгоже отецъ,ІоанъБыховецъ, при тогобочныхъ чигринскихъ гетманахъ бѢ канцеляристомъ, и тамо тотъ Хмелницкого ДѢяний діаріушъ, переписалъ билъ себе»?

А. Самовидця,
Б. Г.Граб'янки.
В. С.Косіва.
Г. С.Величка;

48. ***Хто з літописців розміщує присудки-дієслова в кінці сурядних і підрядних речень (за латинською традицією***), напр.*: «Вещъ бист тако: понеже Козаковъ мужики, оставивше отечество, и к ним присовокупившеся зѢло умножили, и тако множайшіє полскіє велможи многия — и великія на УкраинѢімѢнія и села себѢ стяжали; мняху же доходи свои дивними прибитками размножити, аще би Козакамъ свобода в странѢ оной отята била; тѢмъ же совѢтоваху королю, даби Козаковъ обуздалъ и усмирилъ»*

А. Самовидець.
Б.Г.Граб'янка.
В. С.Величко.
Г. С.Косів.

49. ***Епоха бароко датується періодом***:

А.16-18 ст.
Б.18-19 ст.
В.16-17 ст.
Г.15-16 ст.

50. ***Котре з тверджень НЕ характеризує мовостиль українського бароко :***

А. Порівняння, антитеза, риторичні звертання і перифрази; алегорії; античні імена.

Б. Інтерес до містики.

В. Життєрадісний, оптимістичний характер поезії.

Г. Метафоричність, контрастність, складність, динамізм.

Д. Строге дотримання правил і канонів поетики.

51. ***Мові яких письменників притаманна такі ознаки, як здвоєні слова та постійні епітети,*** напр.: *вороги-гадюки, травиця-зеленица,*

дівка-сиротина, голубонька-горлиця, рожа-квіт, час-година, сумно-жалібно, мати-неня, степ-долина; вороний кінь, сира могила, яснеє сонце, небо високе?

А. Письменників-постмодерністів XXI ст.
Б. Поетів-романтиків (І половина XIX ст.).
В. Письменників-реалістів (ІІ половина XIX ст.).
Г.Письменників епохи Відродження (XV – XVI ст.).

52. ***Хто з романтиків є автором метафори «наша мова конає»?***

А. А. Метлинський (Могила).
Б. П. Гулак-Артемовський.
В. О.Шпигоцький.
Г. М. Костомаров.
Д. Т.Шевченко.

53. ***Відбиток слобожанського говору першої половини XIX ст. притаманний мові :***

А. Лесі Українки.
Б. О.Шпигоцького.
В. І.Франка.
Г. Т.Шевченка.
Д. Г.Квітки-Основ'яненка.

54. ***Мовній діяльності якого письменника відповідає ця характеристика: «****звернувся до простої людини з її простою мовою. Тільки мова ця була не російська, а українська, що й утвердило її в жанрі прози».*

А. І.Франка.
Б. Т.Шевченка.
В. Г.Квітки-Основ'яненка.
Г. П. Гулака-Артемовського.
Д. А.Метлинського.

55. ***Про мову якого письменника В.Русанівський писав:*** *Структурний феномен мови .... полягає насамперед у тому, що вона, на відміну від мови Квітки-Основ'яненка чи навіть Котляревського, була зорієнтована на весь україномовний територіальний та історичний обшир»?*

А. І. Франка.
Б. Т. Шевченка.

В. П. Гулака-Артемовського.
Г. В. Забіли.
Д. Могили.

56. ***Про мову якого письменника В. Русанівський писав:*** *«У мові геніального поета України відображені цілком народна фонетика й морфологія в їхній варіативності, представленій у говірках Середньої Наддніпрянщини, але без елемента спеціального копіювання, який був, скажімо, у Г. Квітки-Основ'яненка».*

А. І. Франка.
Б. П. Гулака-Артемовського.
В. Т. Шевченка
Г. В. Забіли.
Д. Могили.

57. ***Про мовну діяльність якого письменника В. Русанівський писав:*** *«Звичайно з кількох фонетичних варіантів слова або з кількох однозначних морфологічних форм …. вибирав ті, які були йому звичні і які він чув не тільки на рідній Звенигородщині».*

А. І. Франка.
Б. П. Гулака-Артемовського.
В. Могили
Г. В. Забіли.
В. Т. Шевченка.

58. ***Про мовну діяльність якого письменника В. Русанівський писав:*** *«А поїздив і походив він по Україні багато….Скрізь чув і записував ту саму мову, її й відтворював у своїй поезіях, по можливості не вдаючись до вузькомісцевих слів і форм»:*

А. І.Франка.
Б. П. Гулака-Артемовського.
В. Т.Шевченка.
Г. В. Забіли.
Д. Могили

59. ***Про мовну діяльність якого письменника В. Русанівський писав:*** *«він відбив фонетику і морфологію своєї місцевості, що, в основному, належить діалектно до південно-східного наріччя української мови, себто того наріччя, що пізніше стало основою української літературної мови...»*

А. І.Франка.
Б. П. Гулака-Артемовського.
В. Т.Шевченка.
Г. І. Котляревського.
Д. Г.Сковороди.

60. ***Про мовну діяльність якого письменника В. Русанівський писав: «****У творах ...., як відомо, вперше українською мовою заговорив злодійкуватий .... Згодом письменник звернувся до прози українською мовою, в якій вивів привабливі, переважно жіночі постаті українського простолюду. Дворянство в нього українською мовою не заговорило»?*

А. Г. Квітки-Основ'яненка.
Б. П. Гулака-Артемовського.
В. Т. Шевченка.
Г. Г. Сковороди.
Д. І. Котляревського.

61. ***Про мовну діяльність якого письменника В. Русанівський писав:*** *«Народнорозмовна основа* [його] *мови виступає досить виразно на всіх рівнях: лексичному, фонетичному, морфологічному і синтаксичному»?*

А. Г. Квітки-Основ'яненка.
Б. П. Гулака-Артемовського.
В. Т. Шевченка.
Г. Г. Сковороди.
Д. І. Котляревського.

62. ***У творах якого письменника засвідчено*** розширення синонімічних рядів, пор.: *пекло — ад, апостол — благовіститель — пророк, бестія — звір, боляций — хворий, брівоньки — бровенята, будущий — грядущий, надія — упованіє, вспом'янути — згадати, глава — голова, гласити — казати — мовити — говорити — глаголити — бельокотати, давно — во время оно, днедавній — старий — ветхий — древній* і под.

А. Г.Квітки-Основ'яненка.
Б. П. Гулака-Артемовського.
В. Г.Сковороди.
Г. Т.Шевченка.
Д. І.Котляревського.

63. ***Граматика української народнорозмовної мови, в якій особливості української мови подано у порівнянні з російською, – це:***

А. «Грамматика малороссійсского наречия» О.Павловського (1818).
Б. «Граматика языка словенорусского» І.Могильницького (1823).
В. «Grammatica Slavo-Ruthena» М.Лучкая (1830).
Г. «Грамматика руського языка» Я.Головацького (1849).

64. ***Першою друкованою граматикою української народнорозмовної мови є:***

А. «Грамматіки славєнскиѧ правилноє Сүнтаґма» М.Смотрицького.
Б.«Грамматика малороссійсского наречия» О.Павловського.
В. «Граматика языка словенорусского» І.Могильницького.
Г. «Grammatica Slavo-Ruthena» М.Лучкая.
Д. «Грамматика руського языка» Я.Головацького.

65. ***Який термін функціонує в підручнику В. Русанівського «Історія української літературної мови» на позначення мови Київської Русі?***

А. Давньоруська літературна мова.
Б. Давньокиївська літературна мова.
В.Руська мова.
Г. Староруська мова.
Д.Українська мова.

66. ***У якому тексті функціонують епітети: златъ*** *стремень*, ***чрьныя*** *тучя*, ***синіи*** *млъныи*, ***чистому*** *полю*, ***зелену*** *траву*?

А. «Слово о полку Ігоревім».
Б. «Повість временних літ».
В. «Слово про закон і благодать».
Г. «Ізборник Святослава» 1076 р.
Д. «Ізборник Святослава» 1073 р.

67. ***Яка автохтонна назва мови використана у Статуті Великого князівства Литовського?***

А. «Проста» мова.
Б. Литовська мова.
В. «Руська» мова.
Г.Словенoруська мова.
Д. Староукраїнська мова.

68. ***Яка граматика XVII ст. присвячена аналізу староукраїнської мови:***

А. Граматика І.Ужевича.
Б. Граматика М.Смотрицького.
В.Граматика Л.Зизанія.
Г.Граматика О.Павловського.
Д.Граматика Я.Головацького.

69. ***Якій мові присвячені граматики Л. Зизанія і М. Смотрицького?***

А. Староукраїнській.
Б. Латинській.
В. Церковнослов'янській.
Г. Старослов'янській.
Д. «Простій» мові.

70. ***Хто репрезентував пізнє бароко у староукраїнській літературній мові?***

А. І. Вишенський.
Б. М. Смотрицький.
В. Г. Сковорода.
Г. І. Волкович.

71. ***Хто із дослідників діалектною основою нової української літературної мови вважав полтавські говірки?***

А. Цертелєв М.
Б. Максимович М.
В. Закревський М.
Г. Михальчук К.

72. ***Хто із дослідників діалектною основою нової української літературної мови вважав києво-переяславські говірки?***

А. Цертелєв М.
Б. Максимович М.
В. Закревський М.
Г. Михальчук К.

73. ***Хто із дослідників діалектною основою нової української літературної мови вважав полтавсько-чигиринське наріччя?***

А. Цертелєв М.
Б. Максимович М.

В. Закревський М.
Г. Михальчук К.

74. ***Хто із дослідників діалектною основою нової української літературної мови вважав наддніпрянські говірки?***

А. Цертелєв М.
Б. Максимович М.
В. Закревський М.
Г. Михальчук К.

75. ***Хто із дослідників діалектною основою нової української літературної мови вважав усе південно-східне наріччя?***

А. Цертелєв
Б. Максимович
В. Закревський
Г. Михальчук
Д. І. Франко
Е. Жовтобрюх

76. ***Причини занепаду староукраїнської мови:***

А. укази Петра І про заборону книгодрукування українською мовою
Б. бажання українських авторів влитися в загальноросійський контекст
В. спроба витворити єдину східнослов'янську мову (С. Полоцький)
Г. розвиток романтизму
Д. занепад полемічної літератури
Е. іншомовні впливи
Є. вплив галицького варіанту української мови

77. ***Які мовні традиції простежуються в мові «Енеїди» І. Котляревського?***

А. використання української мови як засобу гумору
Б. копіювання мови однієї говірки
В. широке вживання церковнослов'янізмів
Г. використання «макаронічної» мови

78. ***У чому новаторство мовної практики І. Котляревського?***

А. написав великий за обсягом художній твір народною мовою
Б. зламав традиційне уявлення про три стилі (вважав народну мову достойною для написання серйозних творів)

В. розпочав процес унормування нової української літературної мови

Г. став основоположником нової української літературної мови

79. ***Які події в період 1930 – 1980 уповільнили хід нищівної кампанії радянського керівництва проти української мови?***

А. мовознавча дискусія 1963р., започаткована В. Русанівським

Б. приєднання західноукраїнських земель до УРСР

В. «хрущовська відлига»

80. ***Які риси відрізняють СУМ-20 (виходить з 2010 р) від СУМ-11 (1970 – 1980)?***

А. словник містить географічні назви

Б. максимальне представлення лексики і фраземіки Святого Письма.

В. розширення списку цитованих джерел за рахунок залучення творів раніше заборонених письменників і митців нової доби

Г. звільнення словника від заідеологізованого лексикографічного матеріалу

Д. 135 тис. слів

Е. розгалужена система стилістичних і спеціальних ремарок, яких нараховується 80.

81. ***Яке з тверджень не характеризує Тараса Шевченка як основоположника нової української літературної мови:***

А. Його мова стала наріжним каменем нової української літературної мови; він укріпив у побудові нової української літературної мови новий фундамент — говірки Правобережжя (говірки Звенигородщини); як член Кирило-Мефодіївського братства підходив до творення української літературної мови свідомо — для забезпечення рівних прав українського народу.

Б. Базував свою мову на народній основі, зокрема пісенній; був носієм центральної говірки — південнокиївської, що зазнала меншого чужомовного впливу, порівняно з окраїнними говірками; зберіг народний спосіб думання, мислення (синтаксис) від помітнішого чужого впливу (передусім російської мови) у зв'язку з тим, що не навчався в російській школі.

В. Постійно шліфував, удосконалював мову своїх творів, свідомо уникаючи вузьких діалектизмів, надміру полонізмів, архаїзмів, зокрема і церковнослов'янізмів, запозичень (у т. ч. і з російської мови), просторіччя та висловів зниженого плану; завдяки тонкому мовному чуттю зміг здійснити якісний відбір мовних засобів у своїх творах; його мова характеризувалася простотою, ясністю і зрозумілістю; завдяки геніальності Шев-

ченка як поета його твори широко розповсюджувалися в Україні, розносячи й Шевченкову мову як взірець для наслідування, отже, твори Шевченка стали підручником рідної мови.

Г. Став основоположником нової української літературної мови в художньому стилі, творцем поетичної і прозової мови; збагатив українську літературну мову через переклади світової класики, зокрема й переклад Біблії.

Д. Шевченко створив цілу мовно-стилістичну систему, яка стала нормативною основою сучасної української літературної мови; його мова й по сьогодні служить взірцем, критерієм літературності; укріпив міжнародний авторитет української мови; став основоположником нової української літературної мови в художньому стилі, зокрема творцем поетичної мови, був серед зачинателів публіцистичного й наукового стилів?

82. ***Хто з дослідників так оцінив роль І. Котляревського в історії української літературної мови:*** *«Не мова Котляревського лежить в основі нашої сучасної мови, як її золотий нерозмінний фонд. Багато елементів мови Котляревського не витримало випробування часом, застаріло, стало далеким і чужим. В основі нашої літературної мови лежить, не старіючись і не меркнучи, хоч, звичайно, збагачуючись і де в чому переосмислюючись, мова «Кобзаря». Але без Котляревського з його «Енеїдою» і «Наталкою Полтавкою» не могло б бути і «Кобзаря», і чимало елементів мови останнього виросло саме на основі творчого, критичного засвоєння і переборення мови «Енеїди» і «Наталки Полтавки», творів, які встановлюють зв'язок між дотогочасною демократичною лінією української літературної мови і Шевченком як починателем зовсім нового етапу в історії української літературної мови»?*

А. М. Драгоманов. Б. І. Франко. В. В. Чапленко. Г. В. Русанівський. Д. Ю. Шевельов.

83. ***Основні причини Валуєвського циркуляра 1863 р. (вкажіть найповнішу правильну відповідь):***

А. Кількісне і якісне зростання української художньої літератури в кінці 50 — на початку 60 х років XIX ст.

Б. Поява в Україні в кінці 50 — на початку 60-х років XIX ст. народних шкіл, переважно недільних, у яких навчання проводилося українською мовою; створення шкільних підручників українською мовою.

В. Розвиток української художньої літератури, зародження української публіцистики (журнал «Основа», газета «Черниговский листок»), уцерковлення української мови в кінці 50 — на початку 60-х років XIX ст.

Г. Національно-культурне піднесення в Україні в кінці 50 — на початку 60-х років XIX ст., яке забезпечували українські громади і яке репрезентувалося розширенням функцій української мови, її виходом поза рамки художньої літератури, в інші сфери — освіту, публіцистику, науку, церкву, законодавство, переклади, що було страктовано владою Російської імперії як вияв прагнення українців до сепаратизму.

Д. Розвиток публіцистичного, наукового стилів української мови, розширення українських перекладів, популяризація літератури українською мовою серед народу у кінці 50 — на початку 60-х років XIX ст.

84. ***Емський указ 1876 року (повний текст) заборонив (вкажіть найповнішу правильну відповідь):***

А. Увезення в Російську імперію, без особливого дозволу Головного управління в справах друку, всякої літератури, періодики українською мовою, що виходили за кордоном; друк українською мовою всякої оригінальної літератури, крім художніх творів та історичних пам'яток; український правопис; українські переклади; сценічні вистави, тексти до нот українською мовою; публічні виступи українською мовою; газету «Киевский телеграф»; викладання українською мовою в школах різного типу; українські книги, крім художніх, у бібліотеках усіх початкових і середніх шкіл у малоросійських губерніях; прийняття на роботу в школи, гімназії навчальних округів Харківського, Київського, Одеського неблагонадійних педагогів, тобто таких, які виявляли хоча б якусь прихильність до українства.

Б. Увезення з за кордону в Росію, без особливого дозволу Головного управління в справах друку, всяких видань українською мовою; друкування українською мовою всякої оригінальної літератури, крім художніх творів та історичних пам'яток; українські переклади; український правопис; сценічні вистави; тексти до нот, публічні виступи українською мовою; газету «Киевский телеграф»; викладання українською мовою в школах різного типу; діяльність Південно-Західного відділу Російського географічного товариства; проживання й роботу в Україні П. Чубинському і М. Драгоманову; указ підтримав львівську газету «Слово», що мала проросійське спрямування.

В. Діяльність Південно-Західного відділу Російського географічного товариства; проживання й роботу в Україні П. Чубинському і М. Драгоманову; указ підтримав (зокрема й матеріально) львівську газету «Слово», що мала проросійське спрямування.

Г. Друкування художньої літератури та викладання в школі українською мовою.

Д. Друкування українською мовою всякої літератури, оригінальної та перекладів; викладання в школі українською мовою; український театр; діяльність Південно-Західного відділу Російського географічного товариства.

85. ***Правописна ситуація в Україні в XIX — першій половині XX ст. характеризувалася такими основними рисами*** *(вкажіть найповнішу правильну відповідь):*

А. Правописною невпорядкованістю; відсутністю єдиного українського правопису; використанням правописів історико-етимологічного та фонетичного типу; забороною українського правопису; уживанням російського правопису — «ярижки»; існуванням різних правописів — максимовичівки, правопису О. Павловського, правопису «Русалки Дністрової», кулішівки, драгоманівки, правопису Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, желехівки, грінченківки тощо; відсутністю до 1917 року державних українських наукових установ (на зразок Академії наук), які б працювали над розв'язанням правописного питання; упорядкуванням українського правопису в Українській Академії наук після її створення в 1918 році.

Б. Забороною українського правопису; уживанням російського правопису — «ярижки»; існуванням різних правописів — максимовичівки, правопису О. Павловського, правопису «Русалки Дністрової», кулішівки, драгоманівки, правопису Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, желехівки, грінченківки тощо; поширенням єдиного правопису на всіх українських землях.

В. Правописною невпорядкованістю; поширенням єдиного правопису на всіх українських землях; використанням різних правописів — кулішівки, желехівки, грінченківки; домінуванням фонетичного правопису над історико-етимологічним правописом.

Г. Правописною невпорядкованістю; відсутністю єдиного українського правопису; використанням правописів історико-етимологічного та фонетичного типу; забороною українського правопису; уживанням російського правопису — «ярижки»; існуванням різних правописів — максимовичівки, правопису О. Павловського, правопису «Русалки Дністрової», кулішівки, драгоманівки, правопису Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, желехівки, грінченківки тощо; поширенням на всіх українських землях в XIX ст. «Найголовніших правил українського правопису», згодом правописів 1928 та 1933 років.

Д. Правописною впорядкованістю, тобто поширенням на всіх українських територіях єдиного українського правопису; забороною

українського правопису; уживанням російського правопису — «ярижки»; існуванням різних правописів — максимовичівки, правопису О. Павловського, правопису «Русалки Дністрової», кулішівки, драгоманівки, правопису Південно-Західного відділу Російського географічного товариства, желехівки, грінченківки тощо.

86. ***Яке з тверджень не належить до загальної характеристики української літературної мови XX (з 1917 р.) — початку XXI ст.:***

А. Розв'язано всі проблеми української літературної мови; українська мова стала використовуватися в усіх сферах суспільного життя, крім наукової сфери.

Б. У певні періоди українська мова стала державною мовою; державний статус української мови затверджено в Конституції України 1996 р.

В. Відбулися зовнішні зміни — зміна статусу української мови, зокрема, українська мова стала використовуватися в усіх сферах суспільного життя, а в певні періоди стала державною мовою (в УНР, ЗУНР, Карпатській Україні, з 1989 р.); відкрито державні інституції — Українську АН, Інститут української наукової мови, згодом — Інститут мовознавства ім. О. Потебні, Інститут української мови НАН України, які почали займатися питаннями української мови; виявляється тенденція русифікації на практиці.

Г. Простежено внутрішні зміни (у лексиці і фраземіці розвиваються дві протилежні тенденції — архаїзація та неологізація; збагачення й унормування різногалузевої української терміносистеми; подолання варіантності після Другої світової війни й поширення єдиної української літературної мови в східноукраїнському варіанті; поширення єдиного правопису після Другої світової війни; розвиток усіх стилів літературної мови; унормування української літературної мови на всіх рівнях (у правописі, лексиці і фраземіці, фонетиці, морфології, синтаксисі, стилістиці).

Д. Розвиток і поширення усного варіанту української літературної мови; зміна характеру взаємодії літературної мови з діалектами: якщо до 1917 р. ширше діалекти впливали на літературну мову, то після 1917 р., навпаки, простежується ширший вплив літературної мови на діалекти, через що відбувається нівеляція діалектів?

87. ***В історії української терміносистеми простежуються такі основні етапи*** *(вкажіть правильну відповідь):*

А. Литовська доба; польська доба; середина XIX ст. (вихід журналу «Основа» (1861—1862); діяльність П. Куліша; діяльність І. Верхратського як основоположника української термінної справи; діяльність

НТШ у Львові (1873—1939); діяльність Наукового товариства в Києві (1907—1921); 20-і роки XX ст.; кінець 50-х — 60-і роки XX ст.; період незалежності України.

Б. Діяльність Інституту української наукової мови (1921—1931); термінологічні публікації в журналі І. Огієнка «Рідна мова» (1933—1939); період «відлиги» (з 1957 до середини 60-х років XX ст.); 90-і роки XX — початок XXI ст. — період незалежності України.

В. Період стихійного нагромадження термінної лексики (IX — перша половина XIX ст..); друга половина XIX ст. — початок XX ст.: журнал «Основа», діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові; початок XX ст. — утворення наукових товариств у Східній Україні; «золоте десятиріччя» — період діяльності Інституту української наукової мови (1921—1931); період функціонування української терміносистеми 1931—1990 років; сучасний період розвитку української терміносистеми (90-і роки XX ст. — початок XXI ст.).

Г. Період нової української літературної мови кінця XVIII — першої половини XIX ст.; період Т. Шевченка; період журналу «Основа»; діяльність НТШ у Львові; діяльність НТШ у Києві; діяльність Інституту української наукової мови, період «відлиги»; період перебудови; період незалежності України.

Д. Вихід журналу «Основа» (1861—1862) у Східній Україні та поява товариства «Просвіта» в Західній Україні (з 1868 р.); діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові (1873—1939); діяльність Наукового товариства у Києві (1907—1921); відкриття Української АН (1918); «золоте десятиріччя» — діяльність Інституту української наукової мови (1921—1931); кінець 50-х — 60-і роки XX ст.; період незалежності України (з 1991 р. по сьогодні).

85. ***Закон про мови в Україні, затверджений 1989 року, був спричинений рядом факторів, найважливішими з яких є*** *(вкажіть правильну відповідь):*

А. Прагматизм значної частини населення в Україні, що виявлявся в переході на російську мову; усвідомлення громадянами України спільної історичної долі українців, росіян, білорусів.

Б. Знання історії України, зокрема й історії української літературної мови.

В. Перевага в складі населення України в кількісному плані не українців, а представників інших національностей.

Г. Падіння престижу української мови на території України; поступове звуження сфер функціонування української мови; знижен-

ня культури української літературної мови, поширення суржика; незадовільний стан з вивченням та викладанням української мови в освітніх закладах.

Д. Усвідомлення масами населення соціально-культурної та духовно-естетичної цінності української мови; підвищення культури українського літературного мовле-ння, поширення суржика; задовільний стан вивчення української мови в освітніх закладах.

86. ***У сучасній українській науці найбільш аргументовані такі думки про зародження кириличного книгодрукування в Україні:***

А. Першодрукарем в Україні став росіянин Іван Федоров, що відкрив 1574 р. першу дру-карню у Львові, де надрукував перші 2 книги кирилицею — «Апостол», «Букварь», а 1877 р. відкрив друкарню в Острозі, де вийшли «Буквар» (1578), «Новий Завіт з Псалтирем» (1580) та Острозька Біблія (1581).

Б. Слід розмежовувати початки друкарства на власне українських землях (на Західній Україні друкарство існувало ще в дофедорівський період) та поза етнічними українськими землями (у 1491—1493 рр. німець Швайпольт Фіоль заснував у Кракові кириличну друкарню, де видав 5 книг — Часословець, Осьмигласник, Тріодь Цвѣтную, Тріодь Постную, Псалтир).

В. Перша в Україні кирилична друкарня існувала при Грушівському монастирі на Закарпатті ще в XV ст., там вийшло 3 книги — Октоїх, Тріодь Цвѣтная та Тріодь Постная, рукописи для яких були написані в Грушівському монастирі ще в XIV XV ст.

Г. Дофедорівського книгодрукування в Україні не існувало; друкарство в Росії пере-дувало друкарству в Україні (перша друкарня в Москві заснована 1564 р. московським дяком І. Федоровим та білорусом Петром Мстиславцем); згодом І. Федоров переїхав в Україну, де заснував першу друкарню у Львові 1574 р.

Д. Друкарство в Україні існувало в дофедорівський період; зачинатель друкарства — львів'янин Степан Дропан (1460 р.); до І. Федорова друкарні існували не тільки у Львові, а й в інших містах України — Почаєві, Києві; друкарство в Україну прийшло не зі Сходу (з Росії), а з Заходу (з Німеччини); у 1491 р. у Кракові на кошти української громади засновано кириличну друкарню німцем Швайпольтом Фіолем, у ній опубліковано 5 кириличних книг; Іван Федоров не засновник книгодрукування в Україні, а фундатор постійного друкарства на українських землях, він тут «занедбалоє друковане обнови».

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Опрацювати запропоновану літературу.

Підготувати конспект рекомендованих статей:

1. Богдан С. «До когось любого і дорогого, і славного...» (семантико- синтаксичний феномен листів Л. Українки до О. Кобилянської). Дивослово. 1994. № 2. С. 15-20.
2. Богдан С. «Листи її, наче сплески світла». Дивослово. 2002. № 3. С. 14-16.
3. Богдан С. «Озовись до мене хоч інколи.» (Мовноповедінковий статус Шевченкових адресантів). Дивослово. 2000. № 5. С.15-20.
4. Богдан С. Стереотипи мовної поведінки Павла Тичини в інтимному листуванні. Дивослово. 2008. № 5. С. 35-43.
5. Браїло Ю. Семантико-стилістичні інтерпретації християнських теонімів у поезії В. Стуса. Дивослово. 2005. № 1. С. 44-48.
6. Братусь М. Кольористичний епітет як ознака тоталітарної доби (За творами Івана Багряного). Дивослово. 2001. № 5. С. 14-15.
7. Бурячок А.А. Про концепцію нової редакції українського правопису / А.А. Бурячок. Мовознавство. 1995. № 1. С. 16-19.
8. Ващенко В.С. Народно-образні слова у поезіях Т.Г. Шевченка / В.С. Ващенко. Мовознавство. 1985. № 2. - С. 33-37.
9. Висоцький С.О. Київська писемна школа в XI-XП ст. / С.О. Висоцький. Мовознавство. 1993. № 4. С. 3-12.
10. Вітренко Р.І. «Україно! Ти – моя молитва...» / Р.І. Вітренко. Українська мова і література в школі. 1990. № 12. С. 21-31.
11. Воронич Г. Четья Мінея 1489 року: українсько-білоруська мовна дискусія / Г. Воронич.Українська мова. 2008. № 3. С. 41-47.
12. Галич В. Асоціоніми в поетиці О. Гончара / В. Галич. Дивослово. 1995. № 4. С. 23-26.
13. Гнатюк І. Мова і стиль науково-популярних праць Лесі Українки / І. Гнатюк. Українська мова. 2006. № 4. С. 18-24.
2. Гнатюк Л. То якою ж мовою писав Григорій Сковорода? (Погляд крізь призму ста років української мовної свідомості) / Л. Гнатюк. Дивослово. 2006. № С. 44-48.
14. Гнатюк Л. Філософія слова Григорія Сковороди / Л. Гнатюк. Українська мова. 2002. № 1. С. 63-70.
15. Грищенко А. О.Н. Синявський: місце в історії українського мовознавства / А. Грищенко. Українська мова. 2005. № 4. С. 22-61.

16. Гут Н. Дієслова говоріння в авторських ремарках роману Григорія Тютюнника «Вир» / Н. Гут. Дивослово. 2007. № 6. С. 39-41.
17. Дрофань Л. Олена Пчілка. Спроба осмислення творчого доробку письменниці / Л. Дрофань. Українська мова і література в школі. 1990. № 10. С. 83-87.
18. Ермоленко С.Я. Неокраяне крило слова / С.Я. Ермоленко. Мовознавство. 1989. № 2. С. 21-31.
19. Ещенко Н. Локативні номінативи у ранній поезії Тараса Шевченка (семантико-стилістичний аналіз лексем на позначення простору) / Н. Ещенко. Українська мова. 2005. № 4. С. 94-105.
20. Жовтобрюх М.А. Евген Костянтинович Тимченко - вчений і педагог / М.А. Жовтобрюх. Мовознавство. І99І. № 5. С. 63-70.
21. Забужко Н.Я. Вивчення роману Ліни Костенко «Маруся Чурай» / Н.Я. Забужко. Українська мова і література в школі. 1989. № 11. С. 14-23.
22. Калита О. Іронічні тропи в текстах сучасних українських письменників / О. Калита. Дивослово. 2008. № 4. С. 38-41.
23. Каустов А. Зооморфічна символіка у філософських творах Г.С. Сковороди / А. Каустов. Українська мова і література в школі. 1990. № 1. С. 11-16.
24. Коломієць М.П. Фразеологічна синоніміка мови творів Т. Шевченка / М.П. Коломієць. Українська мова і література в школі. 1992. № 3-4. С. 40-43.
25. Коломієць М.П. Семантико – стилістичні функції фразеологічних синонімів у поезіях Т.Г. Шевченка / М.П. Коломієць. Мовознавство. 1992. № 2. С. 33-38.
26. Коляденко О. Когнітивна метафора як засіб об'єктивації концепту «страх» у творах М. Коцюбинського / О. Коляденко. Українська мова. 2009. № 3. С. 39-46.
27. Копиленко Н.Б. З історії «Словаря української мови» Б. Грінченка / Н.Б. Копиленко. Українська мова і література в школі. 1990. № 7. С. 60-63.
28. Кравченко-Дзондза О. Мовностилістичні особливості прози Б. Лепкого / О. Кравченко-Дзондза. Дивослово. 1999. № 8. С. 9-11.
29. Купчинський О.А. П'ять староукраїнських грамот XIV ст. / О.А. Купчинський. Мовознавство. 1986. № 1. С. 59-65.
30. Матвієнко А. Пересопницьке Євангеліє – видатна пам'ятка українського відродження X VI ст. / А. Матвієнко. Дивослово. 2004. № 5. С. 31 -34.

31. Матвіяс І. Внесок І. Франка в українську літературну мову / І. Матвіяс. Українська мова. 2002. № 1. С. 71-77.
32. Матвіяс І.Г. Діалектна основа мови поезії Тараса Шевченка / І. Матвіяс. Мовознавство. 2002. № 1. С. 11-16.
33. Матвіяс І.Г. Творчість Івана Франка на тлі історії української літературної мови / І. Матвіяс. Мовознавство. 2003. № 6. С. 18-24.
34. Матвіяс І. Діалектна основа мови в творах Пантелеймона Куліша / І. Матвіяс. Українська мова. 2008. № 1. С. 95-99.
35. Матвіяс І. Роль говорів у мовотворчості Бориса Грінченка / І. Матвіяс. Українська мова. 2009. № 3. С. 10-16.
36. Мацько Л.І. Уся сила і вся краса нашої мови тільки йому одному відкрилися / Л.І. Мацько. Мовознавство. 1989. № 2. С. 18-25.
37. Мацько Л. Українська мова в кінці ХХ ст. (Зміни в лексиці) / Л. Мацько. Дивослово. 2000. № 4. С. 15-20.
38. Мацько Л. Пантелеймон Куліш в історії української літературної мови / Л. Мацько. Дивослово. 2000. № 8. С. 21-25.
39. Мацько Л., Сидоренко О. Мовотворчість Лесі Українки / Л. Мацько. Дивослово. 2002. № 3. С. 14-16.
40. Мацько Л. Українська мова у наукових поглядах Михайла Грушевського / Л. Мацько. Українська мова. 2003. № 2. С. 23-33.
41. Мельник Л. Вивчення листів Миколи Куліша в мовно-етичному аспекті / Л. Мельник. Дивослово. - 2009. - № 5. - С. 34-36.
42. Мельничук О.С. Питання початкового розвитку східнослов'янської писемності / О.С. Мельничук. Мовознавство. 1985. № 2. С. 17-23.
43. Міщук У. Поетична мова як репрезентант мовної особистості автора (на основі творчості Ліни Костенко та Василя Стуса) / У. Міщук. Українська мова. 2008. № 2. С. 89-100.
44. Мовчун П. Фонетичні варіанти у «Словарі української мови» за ред. Б.Грінченка / П. Мовчун. Дивослово. 1994. № 9. С. 9-12.
45. Мойсієнко А. Порівняння в системі Шевченкового вірша / А. Мойсієнко. Дивослово. 1996. № 3. С. 25-30.
46. Мойсієнко В.М. Про національний статус «руської мови» в часи Великого князівства Литовського та Речі Посполитої / А. Мойсієнко. Мовознавство. 2005. № 2. С. 67-82.
47. Наконечний М.Ф. Г. Квітка-Основ'яненко і розвиток національної літературної мови / М.Ф. Наконечний. Мовознавство. 1990. № 2. С. 63-70.
48. Невойт В.І. До питання взаємодії давньоруської та старослов'янської мов / В.І. Невойт. Мовознавство. 1990. № 3. С. 31 -36.

49. Німчук В.В. Берестяні грамоти в Україні / В.В. Німчук. Мовознавство. 1992. № 6. С. 11-15.
50. Німчук В.В. Українська мова в Київському псалтирі 1397 р. / В.В. Німчук. Мовознавство. 1993. № 5. С. 9-21.
51. Німчук В. «Ювілейна» атака на «Слово о полку Ігоревім» / В.В. Німчук. Українська мова. 2002. № 1. С. 3-17.
52. Німчук В. Ю. Шевельов і проблеми нашого правопису (до 100-річчя від дня народження Ю. Шевельова) / В.В. Німчук. Українська мова. 2009. № 2. С. 95-101.
53. Оголевець А. Лексика Кольору й освітленості в романі «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» / А. Оголовець. Дивослово. 2005. № 11. С. 25-28.
54. Омелич І. Подвійна актуалізація фразеологізмів у творах І.С. Нечуя - Левицького / І. Омели. Українська мова. 2003. № 2. С. 94-101.
55. Охріменко П.П. Як читати «Слово о полку Ігоревім» у наближенні до оригіналу» / П.П. Охріменко. Українська мова і література в школі. № 6. 1988. С. 32-37.
56. Пелюх Т.Г. Назви форм ліків та лікарських препаратів у лікарських порадниках X VI-X VIII ст. / Т.Г. Пелех. Мовознавство. 2001. № 4. С. 33-39.
57. Петленко Л. Кольороепітети у прозі Григора Тютюнника / Л. Петленко. Дивослово. - 2009. - № 3. - С. 16-19.
58. Пилинський М.М., Лепець К.Н. Невмируща сила слова (до 170-річчя з дня народження Т.Г. Шевченка) / М.М. Пилинський, К. Лепець. Мовознавство. 1984. № 3. С. 18-26.
59. Півторак Г.П. Виникнення писемності у східних слов'ян за сучасними науковими даними / Г.П. Півторак. Мовознавство. № 6. 1984. С. 9-22.
60. Півторак Г.П. Державна мова у Великому князівстві Литовському і проблема розмежування українських та білоруських писемних пам'яток / Г.П. Півторак. Мовознавство. 2005. № 3-4. С.80-84.
61. Рождественська Т.В. Основні етапи розвитку східнослов'янської писемності та давньоруської епіграфіки / Т.В. Рождественська. Мовознавство. 1985. № 5. С. 21-28.
62. Русанівський В.М. Народнопоетичні та індивідуально-творчі складники Шевченкової мови / В.М. Русанівський. Українська мова і література в школі. 1992. № 3-4. С. 36-40.
63. Русанівський В.М. Українська літературна мова в першій чверті XX століття / В.М. Русанівський. Мовознавство. 2001. № 6. С. 12-16.
64. Самчук Л. «Не перестану працювати, поки живу» / Л. Самчук. Дивослово. 2004. № 3. С. 65-69.

65. Сачко М. Подвійне наголошування непохідних прикметників у поезії Лесі Українки / М. Сачко. Дивослово. 2007. № 6. С. 36-38.
66. Сидяченко Н.Г. Мова Михайла Стельмаха / Н.Г. Сидяченко. Мовознавство. 1992. № 6. С. 35-41.
67. Скляренко В.Г. «Темні місця» в «Слові о полку Ігоревім» / В.Г. Скляренко. Мовознавство. 1999. № 6. С. 3-11.
68. Скляренко В. Г. Походження назви Русь.1. Мовознавство. 2003. № 5. С. 3-13.
69. Скляренко В. Г. Походження назви Русь. 2. Мовознавство. 2004. № 2/3. С. 3-19.
70. Скляренко В. Г. Походження назви Русь. 3. Мовознавство. 2004. № 5/6. С. 3-11.
71. Скляренко В. Г. Походження назви Русь. 6. Мовознавство. 2011. № 3. С. 16-25.
72. Скляренко В. Г. Походження назви Україна. Мовознавство. 2006. № 5. С. 15-33.
73. Скляренко В. Г. Походження етноніма «русини». Життя у слові: Збірник наукових праць на пошану акад. В. М. Русанівського. К.: Д. Бурого, 2011. С. 96-104.
74. Скляренко В. Г. «Слово о полку́….» чи «Слово о по́лку…». Культура слова. К.: Наукова думка, 1990. Вип. 38. С. 74-76.
75. Ставицька Л.О. Серцем вистраждане слово / Л.О. Савицька. Мовознавство. № 6. С. 23-29.
76. Ставицька Л. Мовно-образна структура роману В. Підмогильного «Місто» / Л.О. Савицька. Дивослово. 1999. № 4. С. 15-17.
77. Стишов О.А. Особливості розвитку лексичного складу української мови кінця XX ст. / О.А. Стишов. Мовознавство. 1999. № 1. С. 7-21.
78. Стратулат Н.В. Семантична неологізація як спосіб збагачення словникового складу української мови / Н.В. Страту лат. Мовознавство. 2007. № 3. С. 69-77.
79. Струганець Л. Олена Пчілка як мовна особистість / Л. Струганець. Дивослово. 1995. № 2. С. 33-42.
80. Тихолоз Б. Моторошна магія тексту (Лінгвістичний аналіз поезії Івана Франка «Опівніч. Глухо. Зимно. Вітер виє...») / Б. Тихолоз. Дивослово. 2003. № 3. С. 23-27.
81. Ткач Л. Академік Смаль-Стоцький (До 150-річчя від дня народження) / Л. Ткач. Дивослово. 2009. № 3. С. 33-39.
82. Фаріон І. У фортеці Шевченкової мови / І. Фаріон. Дивослово. 2002. № 5. С. 14-16.

83. Фаріон І. Франкова візія суспільного статусу руської мови в Галичині (Друга половина X VIII - початок XX ст.) / І. Фаріон. Дивослово. 2007. № 3. С. 23-27.
84. Фаріон І. Лінгвістичний феномен Маркіяна Шашкевича / І. Фаріон. Дивослово. 2007. № 10. С. 38-44; 2007. № 11. С. 35-38.
85. Фаріон І. Суспільний статус староукраїнської (руської) мови у XIV – XVII ст.: мовна свідомість, мовна дійсність, мовна перспектива. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2018. 656 с.
86. Чабаненко В. Питання історії української мови в листах А.Ю. Кримського до П.Г. Житецького / В.А. Чабаненко.Українська мова. 2007. № 3. С. 17-26.
87. Чепіга І.П. Народнорозмовні елементи у мові українських ділових текстів X VII-1 пол. X VШст. / І.П. Чепіга. Мовознавство. 1992. № 6. С. 3-11.
88. Чепіга І. Деякі синтаксичні явища в мові Пересопницького Євангелія / І.П. Чепіга. Українська мова. 2001. № 1. С. 31-34.
89. Чепіга І. Співвідношення літературно-писемного й народно-розмовного джерела в перших українських драматичних текстах (кінець XVI-XVII ст.) / І.П. Чепіга. Українська мова. 2003. № 3. С. 23-27.
90. Чехівський О.О. Мовностилістичні особливості поем Т. Шевченка «Наймичка», «Кавказ» / О.О. Чеховський. Українська мова і література в школі. 1992. № 3-4. С. 43-46.
91. Шалата М. Маркіян Шашкевич (До 180-річчя від дня народження) / М. Шалата. Українська мова і література в школі. 1991. № 10. С. 87-89.
92. Шевчук В. Мова й витворення культурних та духовних цінностей (X VII-XVIII ст.) / В. Шевчук. Дивослово. 1996. № 3. С.16-22.
93. Януш Я. Роль Михайла Старицького у розвитку літературної мови / Я. Януш. Дивослово. 2002. № 7. С. 14-16.

II. Написати реферат на тему (за вибором студента):

1. Проблеми періодизації історії української літературної мови.
2. Питання походження письма в українців (різні погляди вчених на цю проблему).
3. «Слово о полку Ігоревім» – вершина літературно-писемної творчості періоду Київської Русі.
4. Особливості мови найважливіших пам'яток періоду Київської Русі.
5. Мова українських грамот 14-15 ст.

6. Мова полемічної літератури 16 - початку 17ст.
7. Аналіз найважливіших граматик кінця 16-17 ст.
8. Аналіз перших українських словників 16-17 ст.
9. Українське книгодрукування у світлі праць І. Огієнка.
10. Козацькі літописи, їх мова.
11. Роль фольклору в розвитку української літературної мови 16-17 ст.
12. І. Котляревський в історії української літературної мови.
13. Мовотворчість Григорія Сковороди.
14. Мова творів «Русалки Дністрової».
15. Мова українських народних дум.
16. Граматика української мови О. Павловського.
17. Т.Г. Шевченко в історії української літературної мови.
18. Роль І. Франка в історії української літературної мови.
19. Роль словника української мови за редакцією Б. Грінченка.
20. Правописні системи на Україні у 19 ст.
21. Шляхи збагачення словникового складу української літературної мови за радянської доби.
22. Сучасні проблеми українського правопису.
23. Роль П. Куліша в історії української літературної мови.
24. Роль Л. Українки в історії української літературної мови.
25. Роль М. Коцюбинського в історії української літературної мови.
26. Роль П. Мирного в історії української літературної мови.
27. Громадська діяльність і публіцистика Олени Пчілки.
28. Українська мова в науковому висвітленні М. Грушевського.
29. Інтелектуалізм мови В. Винниченка.
30. Мовне новаторство М. Хвильового.
31. Особливості слововживання П. Тичини.
32. Лексика ХХ століття у творах М. Рильського.
33. Мовна політика України у ХХІ ст.

Література до курсу
«Українська літературна мова в історичному висвітленні»

Основна література

1. Українська мова. Енциклопедія. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П.Бажана, 2000.
2. Енциклопедія українознавства: У 10 т. Перевидання в Україні.- Львів, 1993-1998. Т. 1-7.
3. Житецький П.Г. Вибрані праці. Філологія. - К.: Наук, думка, 1987.
4. Русанівський В.М. Історія української літературної мови. К.: АртЕк, 2001.
5. Чапленко Василь. Історія нової української літературної мови (XVII ст. 1933 р.). Нью-Йорк, 1970.
6. Огієнко Іван (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови. Вінніпег, 1949; Перевидано в Україні: К: Либідь, 1995.
7. Огієнко І. Історія українського друкарства. Львів, 1925; К.: Либідь, 1994.
8. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народа. К., 1918; Перевид.: К.: Абрис, 1991.
9. Шевельов Юрій. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус. Чернівці: Рута, 1998.
10. Шевельов Юрій. Внесок Галичини у формування нової української літературної мови. Львів-Нью-Йорк, 1996.
11. Шевельов Юрій. Українська літературна мова. Збірник Харківського історико-філологічного товариства: Нова серія. Харків, 1999. Т. 8. С. 83-100.
12. Плющ П.П. Історія української літературної мови. К.: Вища школа, 1971.
13. Курс історії української літературної мови: У 2 т. / За ред. акад. І.К.Білодіда. К., 1958. Т. 1.
14. Матвіяс Іван. Варіанти української літературної мови. К., 1998.
15. Жанри і стилі в історії української літературної мови. К.: Наук, думка, 1989.
16. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль. К., 1976.
17. Тіхий Франтішек. Розвиток сучасної літературної мови на Підкарпатській Русі / Перекл. з чеської Л. Белея, М. Сюська. Ужгород, 1996.

18. Бацевич Ф. С. Духовна синергетика рідної мови : Лінгвофілософські нариси : монографія. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 342 с.
19. Гузар О. Майбутнє українського правопису на тлі орфографічних змін у європейських мовах. Українська мова. 2002. № 4. С. 115-123.
20. Гриценко С.П. Динаміка лексикону української мови ХУІ–ХУІІ ст. Київ : Тов. «КММ», 2017. 936 с.
21. Півторак Г. П. Історична правда проти імперської облуди. Київ : Арт прінт студія, 2018. 148 с.
22. Баранник Д. Х. Українська мова на межі століть. Мовознавство. 2001. № 3. С. 40-48.
23. Кримський А. Українська мова, звідкіля вона взялася і як розвивалася. Акад. Ол. Шахматов, Акад. Аг. Кримський. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської староукраїнщини XI-XVIII в.в. К., 1922.
24. Німчинов К. Український язик у минулому і тепер. Підручна книга до усвідомлення фактів українського язика. К., 1925, 1926.
25. Сулима М. Історія української літературної мови. історичний курс української мови. Харків, 1928.
26. Колесса О. Погляд на історію української мови. Прага, 1924.
27. Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства. К.: Вища школа, 1991.
28. Бідер Герман. Українська мова в Габсбурзькій монархії (1772-1918 рр.). Мовознавство. 1997. № 1.
29. Білодід І.К. Києво-Могилянська академія в історії східнослов'янських літературних мов. К., 1979.
30. Булаховський Л.А. Питання походження української мови. К., 1956.
31. Возняк М.С. Галицькі.граматики української мови. Львів, 1911.
32. Галас Б.К. Ф.С.Шимкевич як лексикограф і українське словникарство. Кінець XVIII - початок XX ст. Ужгород, 1995.
33. Генсьорський А.І. Галицько-Волинський літопис. К., 1961.
34. Горецький П.И. Історія української лексикографії. К.: видео АН УРСР, 1963.
35. Горобець В.Й. Лексика історично-мемуарної прози першої пол. XVIII ст. К., 1979.
36. Гриценко П.Е. Некоторые замечания о диалектной основе украинского литературного языка. Philologia slavica. К 70-летию академика Н.И.Толстого. М.: Наука, 1993.

37. Дэжё Ласло. Деловая письменность русинов в XV1I-XVIII веках: Словарь, анализ, тексты / Под общей ред. Иштвана Удвари. Nyiregyhaza, 1996.
38. Єрмоленко С.Я. Фольклор і літературна мова. К., 1987.
39. Жовтобрюх М.А. Мова української періодичної преси (До середини дев'яностих років XIX ст.). К., 1963.
40. Жовтобрюх М.А. Мова української періодичної преси (кінець XIX - початок XX ст.). К., 1970.
41. Жовтобрюх М.А. Нарис історії українського радянського мовознавства (1918-1941). К.: Наук, думка, 1991.
42. Іваньо І.В. Про українське літературне барокко. Українське літературне барокко. К., 1987. С. 3-18.
43. Карпенко Ю.О. Становлення української літературної мови на Буковині. Мовознавство. 1978. № 1.
44. Кобилянський Б.В. Лекції з історії української літературної мови. Львів, 1965.
45. Крамко І.І. та ін. Гісторьія беларускай літературнай мовы. Мінск, 1968.
46. Кульчицька Т. Українська лексикографія. Бібліографічний покажчик. Львів, 1999. 360 с.
47. Левченко Г.А. Нариси з історії української літературної мови першої половини XIX ст. К., 1946.
48. Москаленко А.А. Нарис історії української лексикографії. К., 1961. С. 45-114.
49. Москаленко А.А. Нормалізація української літературної мови. Одеса: вид-во Одеського ун-ту, 1974.
50. Москаленко А.А. Основні етапи розвитку української мови. К, 1964.
51. Муромцева О.Г. Розвиток лексики української літературної мови в другій пол. XIX - на поч. XX ст. Харків, 1985.
52. Наконечна Г. Українська науково-технічна термінологія. Історія і сьогодення. Львів: Кальварія, 1999. 110 с.
53. Німчук В. Мовознавство на Україні в XIV-XVII ст. К., 1985.
54. Німчук В.В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською. К.: Наук, думка, 1980.
55. Огієнко І. Нариси з історії української мови. Система українського правопису. Популярно-науковий курс з історичним освітленням. Варшава, 1927.

56. Огієнко І. Пам'ятки старослов'янської мови X-XI віків, Варшава, 1929.
57. Огієнко І. Українська літературна мова XVI-го ст.: Вступ, фонетика, морфологія, складня: У 2 т. Варшава, 1930 (Т. 1. 520 с.;Т. 2. 192 с.).
58. Павлюк М.В. Основні етапи розвитку українського мовознавства дожовтневого періоду. К., 1978.
59. Паламарчук Л.С. Українська радянська лексикографія (Питання історії, теорії та практики). К.: Наук, думка, 1978.
60. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство. Львів: Світ, 1994. 215 с.
61. Передрієнко В.А. Формування української літературної мови XVIII ст. на народній основі. К., 1979.
62. Пещак М.М. Розвиток давньоруського і староукраїнського наукового тексту / НАН України. Ін-т укр. археографії. К.: Українознавство, 1994. 272 с.
63. Півторак Григорій. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов. Міфи і правда про трьох братів слов'янських зі «спільної колиски». К.: Академія, 2001.
64. Півторак Григорій. Українці: звідки ми і наша мова. К.: Наук, думка, 1993.
65. Полюга Л.М. Українська абстрактна лексика XIV - першої половини XVII ст. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О.Потебні / Відп. ред. Л.С.Паламарчук. К.: Наук, думка, 1991. 238 с.
66. Поповський А.М. Значення південноукраїнських степових говорів у формуванні літературно-національної мови. Дніпропетровськ, 1989.
67. Поповський А.М. Мова фольклору та художньої літератури Південної України XIX - початку XX ст. Дніпропетровськ, 1987.
68. Про український правопис і проблеми мови: Збірник доповідей мовної секції 16-ої Річної Конференції Української Проблематики. Урбана-Шампейн, Ілл., 20-25 червня 1997. / Редакція: Лариса Онишкевич (відп. редактор), Ася Гумецька, Андрій Даниленко, Марія Зубрицька, Дмитро Штогрин. Нью-Йорк-Львів, 1997. Наукове товариство ім. Шевченка.
69. Русанівський В.М. Джерела розвитку східнослов'янських літературних мов. К., 1985.
70. Савченко Федір. Заборона українства 1876 р. Харків-Київ: ДВУ, 1930.
71. Свенціцький І.С. Нариси про мову пам'яток староруського письменства XI віку. Учен. зап. Львовского гос. ун-та. 1948. Т. 7.

72. Статєєва В.І. Світоглядно-мовна концепція українських письменників кінця XIX - початку XX ст. (На матеріалах спадщини М.Коцюбинського, Лесі Українки, Б.Грінченка): Автореф. дис... докт. філол. наук. Ужгород, 1998.
73. Статєєва Валентина. Українські письменники про проблеми літературної мови та мовознавства кінця XIX - початку XX ст. (На матеріалах спадщини М. Коцюбинського, Лесі Українки, Б. Грінченка). Ужгород, 1997.
74. Статєєва Валентина. Іван Франко – зачинатель загальноукраїнської полеміки про українську мову та літературу у кінці XIX ст.. Син народу, що вгору йде... Наук, збірник праць викладачів, аспірантів, студентів Ужгородського держуніверситету. Ужгород, 1997. С. 47-68.
75. Ткач Людмила. Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX - на початку XX століття. Частина перша. Матеріали до словника. Чернівці: Рута, 2000. 408 с.
76. Трифонов Р.А. Роль мовної дискусії початку XX ст. у процесі формування літературних норм української мови: Автореф. дис... канд. філол. наук. Харків, 2000.
77. Царук Олександр. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1998.
78. Шевельов Юрій. Попередні зауваги до вивчення мови та стилю Сковороди. Записки Наукового товариства імені Шевченка. Т. 239. Праці Філологічної секції. Львів, 2000. С. 177-211.
79. Шевельов Юрій. Традиція і новаторство в лексиці і стилістиці І.П.Котляревського / Упорядкування Л.О.Тарновецької. Чернівці: Рута, 1998.
80. Шерех Юрій (Шевельов Ю.). Пороги і Запоріжжя: У 3 т. Харків: Фоліо, 1998.
81. Штець М. Літературна мова українців Закарпаття і Східної Словаччини після 1918 р. Братислава, 1969.
82. Штець Микола. Українська мова в Словаччині (Соціолінгвістичне та інтерлінгвістичне дослідження). Presov, 1996.
83. Яворська Г.М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс: Мова. Культура. Влада. К., 2000.
84. Яворська Г.М. Прескриптивна лінгвістика і моделювання лінгвістичної свідомості. Мовознавство. 1997. № 1. С. 29-39.
85. George V. Shevelov. In and around Kiev. Heidelberg: Carl Winter Universitatsverlag, 1991.

86. Shevelov G.V. Die ukrainische Schriftsprache 1798-1965. Ihre Entwicklung unter dem EinfluB der Dialekte. Wiesbaden, 1965.

Хрестоматії, практичні курси, збірники вправ

87. Тимошенко П.Д. Хрестоматія матеріалів з історії української літературної мови: В 2-х част. К., 1959-1961.
88. Бабич Н.Д. Історія української літературної мови: Практикум. Львів: Світ, 1983; Львів: Світ, 1993.
89. Стиль і час: Хрестоматія. К.: Наук, думка, 1983.
90. Блик О.П. Історія української літературної мови: Практичні заняття. К.: Наук, думка, 1987.
91. Москаленко А.А. Хрестоматія з історії української літературної мови. К.: Рад. школа, 1954.
92. Історія української мови: Хрестоматія / Упорядники С.Я.Єрмоленко, А.К.Мойсієнко. К.: Либідь, 1996.
93. Давня українська література. Хрестоматія / Упорядкування, передмова та коментарі М.М.Сулими / 3-тє вид. К.: Освіта, 1996.
94. Карпіловська Є.А., Тарновецька Л.О. Українська література XI–XVIII ст.: Хрестоматія з коментарями. Чернівці: Прут, 1997.
95. Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики XX ст.: В 3 т. К., 1994.
96. Хрестоматія давньої української літератури / Упор. О.І.Білецький. 3-тє вид. К., 1967.

Історія України, історія української культури

97. Маланюк Євген. Нариси з історії нашої культури. К.: Обереги, 1992 (Перше вид. Нью-Йорк, 1954).
98. Грушевський М. Історія України-Руси: У 10 т. Перевид. в Нью-Йорку 1954-1958.
99. Грушевский М.С. Очерк истории украинского народа. К.: Либідь, 1990 (Перше вид. - 1904, 2-е - 1906, 3-є - 1911).
100. Крип'якевич 1.П. Історія України. - Львів: Світ, 1990 (Написана 1938 р. Перше вид. Нью-Йорк, Мюнхен, 1949).
101. Ефименко А.Я. История украинского народа. К., 1990 (Перше вид. СПб., 1906).
102. Субтельний Орест. Україна. Історія. К.: Либідь, 1991.
103. Жуковський Аркадій, Субтельний Орест. Нарис історії України. Львів, 1992.

104. Дорошенко Дмитро. Нарис історії України: У 2 т. К., 1992. (Фототипічне вид. з: Мюнхен, 1966) (Перше вид. - Варшава, 1932).
105. Історія України в особах Х1Х-ХХ ст. К., 1995.
106. Гунчак Тарас. Перша половина ХХ століття. Нариси політичної історії. К., 1993.
107. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття. Рим, 1989; К., 1994.
108. Митрополит Іларіон (Іван Огієнко). Життєписи великих українців. К.: Либідь, 1999.

Інтернет-ресурси

1. http://izbornyk.org.ua/oldukr2/oldukr2.htm
2. http://litopys.org.ua/ipatlet/ipat01.htm
3. https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Monuments_of_the_Ukrainian_language?uselang=uk
4. http://incognita.day.kyiv.ua/vasil-chaplenko.-ukrayinska-literaturna-mova-xvii-1917r.html
5. https://www.twirpx.com/file/1231890/
6. https://movahistory.org.ua
7. https://diasporiana.org.ua/

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ
З КУРСУ «Історія української літературної мови»

1. Історія української літературної мови: предмет, завдання, значення, інтердисциплінарність, значення для культурної історії українського народу.
2. Джерела вивчення історії української літературної мови. Історичні словники української мови.
3. Варіанти української літературної мови в процесі історичного розвитку (від найдавніших часів до 18 ст.).
4. Порівняльний аналіз періодизацій історії української літературної мови (О.Горбач, В.Русанівський, Ю.Шевельов).
5. Поняття української літературної мови та її норми в історичному плані. Зміни в змісті поняття «українська літературна мова» на різних історичних етапах.
6. Назви на позначення території України, українців, української мови в історичному аспекті.
7. Види давнього письма. Походження письма у слов'ян та східних слов'ян. Про одну з гіпотез давнього зародження письма в Україні (Велесова книга).
8. Питання про походження української живорозмовної мови в науковій літературі XIX–XXI ст. Питання про спільносхіднослов'янську етномовну єдність, сучасні підходи до цього питання.
9. Мовна ситуація в Київській Русі: дискусійні моменти.
10. Мова «Слова о полку Ігоревім».
11. Мова «Пересопницького євангелія».
12. Церковнослов'янська мова в Київській Русі, її неоднорідність Церковнослов'янська і руська мови, основні відмінності між ними.
13. Питання про національно-культурну належність пам'яток Київської Русі.
14. Гіпотеза Погодіна – Соболевського.
15. Поширення грамотності у Київські Русі.
16. Мова пам'яток Київської Русі (загальна характеристика). Риси української мови в пам'ятках староукраїнського періоду.
17. Суспільно-історичні умови в Україні XIV – першій половині XVI ст. та їх вплив на розвиток літератури того часу.

18. Літературні мови в письменстві України в XIV–XVI ст. Статус руської мови в Литовському князівстві та поза українськими землями в XIV–XVII ст.
19. Пам'ятки руської мови в литовську добу. Стильові різновиди руської мови.
20. Мова грамот XIV – XVI ст.
21. Другий південнослов'янський вплив.
22. Суспільно-історичні умови в Україні в др. пол. XVI – пер. пол. XVII ст. та їх вплив на розвиток української літературної мови. Статус руської мови в польську добу.
23. Розвиток української культури, мови у XVI – першій половині XVII ст.
24. Стильові різновиди літературної мови в Україні в др. пол. 17 – 18 ст. (науковий, офіційно- діловий, конфесійний, епістолярний стилі).
25. Виникнення та розвиток кириличного друкарства в Україні. Значення книгодрукування.
26. Перші словники в Україні (XVI – XVII ст.).
27. Мова і стиль І.Вишенського.
28. Мова козацьких літописів.
29. Граматики 16-17 ст. (Л.Зизанія, М.Смотрицького, І.Ужевича) та їх значення.
30. Літературна мова на Закарпатті XVII – XVIII ст. Граматика Арсенія Коцака.
31. Мовостиль українського бароко 17–18 ст.
32. Освіта в Україні в середньоукраїнську добу. Братські школи в Україні в XVI–XVIII ст. (час і причини появи, найвідоміші братські школи, мовне питання в цих школах).
33. Колегії (академії) в Україні в середньоукраїнську добу. Острозька колегія. Києво-Могилянська академія в історії культури України (історія заснування, характер навчання, педагогічний склад, видатні випускники).
34. Мовна концепція в Києво-Могилянській академії. Міжнародне значення Києво-Могилянської академії.
35. Мовний феномен І. Сковороди у динаміці староукраїнської літературної мови.
36. Суспільно-політичні умови в Україні в др. пол. 17 – 18 ст. та їх вплив на функціонування і розвиток української літературної мови.

37. Причини занепаду старої української літературної мови і формування нової української літературної мови. Відмінності між старою і новою літературними мовами.
38. Діалектна база сучасної української літературної мови.
39. Західно- та східноукраїнський варіанти української літературної мови. Причини існування двох варіантів.
40. Графічно-алфавітна реформа Петра І та її значення.
41. Роль І. П. Котляревського в історії української літературної мови.
42. Значення »Русалки Дністрової» в історії української літературної мови.
43. Перші спроби у творенні українського правопису в першій половині XIX ст.
44. Словники української мови першої половини XIX ст.
45. Причини занепаду старої і формування нової української літературної мови.
46. Тарас Шевченко – основоположник нової української літературної мови. «Букварь южнорусский» Т.Шевченка. Словник мови Т.Шевченка.
47. Мовні дискусії поч.XIX – до 60-80 рр. XIX ст.
48. Мовні дискусії в другій половині XIX – на початку XX ст.
49. Мовна дискусія «східняків» і «західняків».
50. Теорія »трьох стилів». Мовна концепція Києво-Могилянської академії – попередник теорії »трьох стилів» М. Ломоносова.
51. Граматичне унормування української літературної мови в кін. 18 – пер. пол. 19 ст. Граматики української мови цього періоду. Значення граматики О. Павловського для розвитку української літературної мови та українського мовознавства.
52. Національно-мовна політика царської Росії стосовно України в др. пол. 19 – на поч. 20 ст. Передумови і зміст Валуєвського циркуляра.
53. Передумови і зміст Емського указу.
54. Мовна діяльність українських романтиків першої половини 19 століття
55. Умови функціонування української мови в Габсбурзькій монархії в др. пол. 19 – на поч. 20 ст.
56. Українська інтелігенція в обороні прав української мови в др. пол. 19 – на поч. 20 ст.: форми протесту.
57. Науковий стиль в Україні в др. пол. 19 – на поч. 20 ст. Наукове товариство ім. Шевченка у Львові. Київське наукове товариство.

58. Розвиток художнього стилю в др. пол. 19 – на поч. 20 ст.
59. Зародження і розвиток публіцистичного стилю в 19 – на поч. 20 ст.
60. Конфесійний стиль в др. пол. 19 – на поч. 20 ст.
61. Офіційно-діловий стиль української мови в 19 – на поч. 20 ст.
62. Проблеми української мови в період російської революції 1905 року. Стан і статус української мови після революції 1905 року.
63. Діячі російської культури, науки проти утисків української мови царизмом. Виступ Російської Академії наук на захист української мови (1905 р.).
64. Місце Пантелеймона Куліша в історії української літературної мови.
65. Роль Івана Франка у збагаченні української літературної мови.
66. Роль М. Драгоманова в історії української літературної мови.
67. Роль Б. Грінченка в історії української літературної мови.
68. Роль Г.Квітки-Основ'яненка у розвитку української літературної мови.
69. Мовно-культурні течії в Західній Україні в др. пол. 19 – на поч. 20 ст.).
70. Роль В.Симовича в історії української літературної мови.
71. Роль О.Синявського в історії української літературної мови.
72. Роль О.Курило в історії української літературної мови.
73. Роль «Словаря української мови» за ред. Б.Грінченка в історії української літературної мови (у т. ч. й правопису).
74. Роль І.Огієнка історії української літературної мови.
75. Специфіка розвитку української літературної мови до 1917 року.
76. Зміни в українській мові в період УНР та за українізації.
77. Значення возз'єднання західноукраїнських земель зі східноукраїнськими землями для розвитку і нормалізації української літературної мови.
78. Правописне унормування української літературної мови після 1917 року.
79. Мова поетів-модерністів (М. Вороного, О. Олеся, Г. Чупринки, М. Філянського й «молодомузівців»).
80. Українська мова як державна в історичному висвітленні. Закони про мови в Україні (1998, 2012, 2019 рр). Мовне питання в Конституції України. 7-а стаття у Законі «Про освіту» (2017р).
81. Сучасні тенденції розвитку української літературної мови.
82. Найбільші сучасні тлумачні словники української мови (СУМ -11, СУМ-20; ВТССУМ за ред. Бусела) та їх значення в українській літературній мові.

Підписано до друку 29.09.2023 р. Формат 60х90/16.
Папір офсет. Друк цифр. Ум. друк. арк. 4,28.
Наклад 100. Зам. № 2463.